

Ludovít Štúr

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 28
5/2014
8. február 2014

Cena 0,50 €

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

RUSI OHURUJÚ SVET
NÁKLADNOSŤOU OLYMPIÁDY
Strana 4.

SOBOTKOV VLÁDNY KABINET
VZNIKAL REKORDNE DLHO
Strana 5.

MÉDIÁM CHÝBAJÚ
ETICKÉ OPRATY
Strana 6.

TAJNÁ OPERÁCIA
TRÓJSKY KŔN
Strana 8.

ZVÁDZAL HO SVET,
ALE HO NEZVIEDOL...
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Zákon je zákon. A zákon treba rešpektovať.

Dôchodca zo Záhoria dostal nedávno oznámenie, že mu znižujú príspevok v hmotnej núdzi zo šesťdesiatich eur mesačne na desať eur. Dôvod: V októbri si kúpil ojazdené auto za šesťsto eur, čím zmenil svoje majetkové pomery, ale zmenu úradu neoznámil. Dôchodca sa proti rozhodnutiu odvolal. Odboru sociálnych vecí napísal, že o tejto povinnosti nemal zdanenia, aj keď vie, že neznalosť zákona neospravedlňuje. Poprosil aspoň o zmierne postihu, lebo auto potrebuje, manželka je dlhodobo chorá, pravidelne chodí na kontroly a on sám je už vo veku, keď dochádzajú sily. Auto, hoci aj staré a ojazdené, je pre nich nevyhnutnou potrebou.

Zákon je však zákon. Úrad môže jeho odvolaniu vyhovieť po novom preskúmaní majetkových pomerov v ďalšom pol roku, teda po 30. 6. 2014. Dotedy musia vystáť s podporou v hmotnej núdzi vo výške desať eur mesačne...

Približne v tom čase sme sledovali niekedy pokročilý seriál Vareha. Opäť sme mali potešenie vidieť v súdnej sieni nášho vlasatého miliónára z východného Slovenska. Úrady celé roky brali jeho obchody smrteľne vážne, inak by mu neboli z národnej kasy vyplatili na dľaň päťdesiatdeväť miliónov eur ako vrátenie dane z pridanej hodnoty, ktorú nikto nikdy neodviedol. Geniálny veľkoobchodník, čo vyvážal lykožrúty a podobné nezmysly, prišiel na pojednávanie! Aj tak sa nekonalo. Tentoraz neprišiel obhajca.

Takto to trvalo dvadsaťdva mesiacov. Raz bol chorý Vareha, raz obhajca. O týždeň konečne padlo rozhodnutie. Nie je však právoplatné. Vareha sa odvolal.

Koncom marca uplynie lehota vyšetrovacej väzby. Ak dovtedy neodzieň rozhodnutie vyššieho súdu, chlap, čo národ okradol o milióny, pôjde na slobodu.

Lebo zákon je zákon. A zákon treba rešpektovať.

Ján ČOMAJ

R - 2014007

Uskutočnil sa Okrúhly stôl Matice slovenskej o úrovni a smerovaní médií Experti očakávajú dialóg s verejnoprávňou RTVS

Alexander GONCZ – Foto: autor

Už dlhobojšie píšeme v SNN o situácii v médiách, najmä vo verejnoprávnej televízii a rozhlase. Naše snahy jednoznačne smerujú k tomu, aby RTVS plnila čo najlepšie úlohy, ktoré jej vyplývajú zo zákona. Jednoducho, budúcnosť národa je okrem iného podmienená aj mediálnym prostredím, ktoré ovplyvňuje najmä mladú generáciu. Súkromné televízie a rádiá sú nastavené na to, aby prinášali čo najväčší zisk svojim, väčšinou zahraničným majiteľom. RTVS je zo zákona verejnoprávna, národná, nezávislá, informačná, kultúrna a vzdelávacia inštitúcia.

Zľava poslanec D. Jarjabek, podpredseda MS J. Šimonovič, M. Tkáč a šéfredaktor SNN M. Smolec.

Matica slovenská sa rozhodla organizovať počas celého roku 2014 raz mesačne takzvané okrúhle stoly na rôzne spoločenské témy, aby pomenovala najneuralgickejšie a najproblematickejšie problémy nášho verejného života. Na každú túto tému budú pozvaní odborníci a experti v danej oblasti, aby určitý problém analyzovali a navrhli riešenia. Návrhy na riešenie problémov potom MS pretaví do oficiálneho stanoviska, ktoré bude zasielať kompetentným subjektom riadiacim tento štát. Témou prvého Okrúhleho stola bola 30. januára 2014 verejnoprávna RTVS a jej úlohy v ochrane štátnosti, rozvoja a podpory vlastenectva v každom

z nás, a najmä v mladej generácii, v čom zatiaľ táto inštitúcia zlyháva na celej čiare. Je to, čo vidíme na obrazovkách a počujeme v éteri, skutočne národné, nezávislé, kultúrne a vzdelávacie?

■ NEZÁJEM O DIALÓG

V Kultúrnom dome Ružinov sa zhromaždilo vyše päťdesiat ľudí. Spisovatelia, publicisti, redaktori, scenáristi či dramaturgovia, matičiari, ktorým nie je ľahostajné, ako sa na Slovensku chápe verejnoprávna, ako sa RTVS stavia k podpore toho, na čo je primárne určená. Predseda Matice slovenskej Marián Tkáč hneď na úvod skonštatoval, že toto stret-

nutie malo byť podanou rukou. Mal pripravené uvítanie, v ktorom chcel osloviť okrem spomínaných prítomných aj pozvaných hostí. Generálneho riaditeľa RTVS Václava Miku, predsedu Rady RTVS Igora Galla a ďalších zodpovedných pracovníkov, ktorí kreuja naše verejnoprávne médiá. Bohužiaľ, nikto z nich neprišiel. Pozvanie prijali jedine poslanec a predseda Výboru NR SR pre kultúru a médiá Dušan Jarjabek a generálny riaditeľ TASR Jaroslav Rezník ml. Tí zo zodpovedných, ktorí neprišli (a mnohí bez ospravednenia), nepočuli diskusné príspevky od skúsených televíznych a rozhlasových tvorcov, od tvorivých ľudí, ktorým

leží na srdci to, aby RTVS nebola len akýmsi prívěskom komerčných médií, trápne súťažiacou o reklamný koláč v súťaži, v ktorej sa nemá čo angažovať.

■ NÁVRH VYHLÁSENIA

Na záver takmer trojhodinovej diskusie sformulovali predseda Matice slovenskej Marián Tkáč a šéfredaktor SNN Maroš Smolec tento návrh vyhlásenia.

„Vyhlásenie účastníkov mediálneho Okrúhleho stola k verejnoprávni slovenských médií. Účastníci 30. januára 2014 diskutovali o problematike verejnoprávnych médií v Slovenskej republike. S poľutovaním konštatovali, že pozvaní predstavitelia RTVS a ďalších inštitúcií sa na stretnutí nezúčastnili. Preto prítomní prijali toto vyhlásenie. Po prvé: Zhodli sme sa, že vo vysielaní RTVS sa nedodržiajú zákonom stanovené princípy verejnoprávni. Po druhé: Preto vyžadujeme vedenie RTVS na rokovanie so zástupcami Matice slovenskej. Po tretie: Žiadame príslušné orgány Národnej rady SR, aby sa zaoberali situáciou vo verejnoprávnych médiách. Po štvrté: Žiadame, aby sa do pripravovaného Zákona o RTVS dostala presná štruktúra vysielania, ako aj sankcie za jej nedodržanie. Po piate: Na základe výsledkov rokovaní využijeme ústavné práva na presadzovanie verejnoprávni RTVS príslušnými spôsobmi.

3 OTÁZKY PRE:

Dr. Ferdinanda VRÁBELA, odborníka na tému prvá svetová vojna

V Rusku sa zásadne mení pohľad na dejiny

• Práve ste sa vrátili z Permu. Čo robí slovenský historik tak ďaleko na konci Európy?

Bola tam konferencia o prvej svetovej vojne, Občianskej vojne v Rusku a úlohe Čs. armádneho zboru (ruských légii) na Urále a Sibíri. V tomto najvýchodnejšom meste Európy na Urále sa konala v mestskom Múzeu GULAGU pri Perme konferencia plná záujmu o naše stanoviská. Už niekoľko rokov to organizuje Krajské múzeum v Perme aj s miestnymi univerzitami a vedeckými ústavmi.

• Nový pohľad na ruské dejiny? Už niekoľko rokov obnovujú cintoríny Čs. legionárov, to pred-

tým nebolo, ani dnes to nie je úplná samozrejmosť, ale v rámci vzťahov s českou, ako aj so slovenskou republikou sa obnovujú pamätníky za účasti ruských oficiálnych miest.

• Novo sa nazerá na légie?

Veľmi stručne: Rusi sa snažia obnoviť historickú spravodlivosť, hovoriť konečne aj o prvej svetovej vojne, veď padli milióny ruských vojakov, zanikla ruská monarchia. Hovorí sa o obetiach – na jedného zastreleného bielymi pripadá osemnásť zabitých červenými. Bielych generálov, čo bojovali proti červeným, dnes v Rusku pochovávajú s poctami. Prvá svetová vojna je tak aj pre nás veľkou

príležitosťou hovoriť o historickej úlohe Čs. légii. Dnes v Rusku uznávajú, že ovládnutím transsibírskej železnice o. i. zohrali stabilizujúcu úlohu v chaose pomerov. Je dôležité využiť túto zmenu aj pre domáce pomery, vnímať, kde všade sú cintoríny légii, kde všade sú miesta, kde boli osobnosti nášho života ako Janko Jeseňský, Mikuláš Gacek, Vladimír Hurban, jediný legionár plukovník. Rusi chcú o. i. vedieť, prečo vtedy tú vojnu prehrali – a naše poznanie im k tomu môže pomôcť. Sami odhaľujú aj inú tvár občianskej vojny, než akú poznali v sovietskej ére.

Zhovára sa D. D. KERNÝ

Foto: archív

V SNN 6/2014
SI PREČÍTAŤE

■ Na knižka a priekopníka včelárstva a spolkov triezvosti Štefana Závodníka sme takmer zabudli
■ Významný podiel Historického odboru Matice slovenskej na projekte Solúnska misia
■ Nie výhovorky, ale konkrétne čísla a presné údaje orientujú ľudí v hospodárskej praxi

V Martine rokoval v poradí prvý tohtoročný výbor Matice slovenskej Matičari budú snemovať v septembri

(mrs) - Ilustračné foto: Matica slovenská

Matičari sa prvý februárový deň stretli na rokovaní výboru Matice slovenskej (VMS) v Martine. Zhodli sa, že celoročný snem pripraví na september tohto roku. Z pôvodného programu predseda MS M. Tkáč stiahol rozpočet ustanovizne na rok 2014. Dôvodom bola diskusia, ktorá tomuto bodu predchádzala, finančné problémy v matičnej tlačiarni Neografia, ktorej dividendy sú súčasťou matičného rozpočtu, ako aj prebiehajúca kontrola Najvyššieho kontrolného úradu SR (NKÚ SR).

Matičari diskutovali ako ďalej v Matici a ako riešiť jej ekonomické starosti.

Maďarónska etnopolitika na južnom Slovensku nadobúda, žiaľ, absurdné rozmery Prečo niekomu prekážajú už aj slovenské príslovia

Ján ČERNÝ - Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Základné školy vo všetkých kútoch Slovenska v týchto dňoch zapisujú do prvých ročníkov budúcich žiakov. Každý, kto čo len trochu nazrel do škôl v tomto období, vie, že ich pedagógovia pripravujú slávnostnú výzdobu a k čo najpriťažlivejšiemu vzhľadu a prezentácii sa usilujú pridať tiež čo-to z osvedčených právd, múdrostí a večitej ľudovej skúsenosti. Vždy s cieľom zvýrazniť či zdôrazniť význam vzdelania pre mladého človeka v jeho neskoršom živote.

Presne to urobili aj v Základnej s vyučovacím jazykom slovenským v Bátorových Kosihách (Bátorkeszi) v okrese Komárno. Budúcich prváčikov tu okrem iného vítali aj nápisom: „Koľko jazykov vieš, toľkokrát si človekom.“ Je to stará a doteraz nikým nespochybňovaná pravda, životná skúsenosť a výrok, ktorý určite vo svojej praxi s tým najlepším úmyslom použili tisíce pedagógov, a nielen oni. Ide o slovenské príslovie, ktoré možno viac používame v tvare: „Koľko rečí vieš, toľkokrát si človekom,“ ale to je naozaj minimálny sémantický rozdiel. Nuž, a na obsahovú tohto príslovie, ktoré podľa ta-

mojších národnostných cerberov vraj zaváňa neprípustným nacionalizmom, treba uviesť, že nie je ničím iným, iba „zhusteným výrazom ľudovej múdrosti s obrazným rázom a zámerom poučiť“ – tak znie slovníková definícia.

■ PREZIERAVÍ RODIČIA

Nedávno sme v Slovenských národných novinách publikovali príbeh mamičky maďarskej národnosti, ktorá svoje dieťa zapísala na slovenskú školu a aj vysvetlila, prečo tak urobila. Nešlo jej o nič iné, len o to, aby umožnila jej svojmu dieťaťu vzdelanie v slovenskom jazyku, na základe ktorého môže v budúcnosti nájsť

všestranné uplatnenie na Slovensku. Teraz zas maďarským nacionalistom prekáža, že v Bátorových Kosihách si dovolili oslovit' deti vyššie uvedeným príslovím – na Slovensku, na slovenskej škole, v slovenskom jazyku!

Matica slovenská prostredníctvom predsedu Mariána Tkáča vyslovila ostrý protest proti konaniu miestnych exponentov maďarstva, ktorí nábor na slovenskú školu znemožnili. Plagát v slovenskom jazyku, ktorým sa škola pokúsila oslovit' rodičov, aby zapísali svoje deti na vzdelávanie v štátnom jazyku, nedovoliť zverejniť.

Stanovisko Matice slovenskej, podpísané predsedom Mariá-

Viacerí členovia výboru ešte pred rokovaním vyjadrili nespokojnosť nad koncipovaním návrhu rozpočtu. Podpredseda MS M. Gešper v tejto súvislosti zdôraznil, aby sa do nového návrhu zakomponovali podrobnejšie položky jednotlivých súm, ako aj informáciu, koľko percent z danej položky je financovaných zo štátnej dotácie a koľko z matičných príjmov. Člen predsedníctva a výboru MS V. Oberhauser uviedol, aby bol súčasťou rozpočtu aj odpočet rokov 2013 a 2012. B. Husár z Mladej Matice kritizoval, že Matica slovenská v priebehu jedného roka vyčerpala celý tzv. rezervný fond. Opýtal sa, načo konkrétne boli státisíce eur použité. Predseda M. Tkáč ubezpečil, že nový návrh bude kompletne prepracovaný a budú sa doň snažiť zakomponovať všetky podnety z výboru.

■ INVENTARIZÁCIA MAJETKU

Trnavský župan T. Mikuš navrhol, aby predseda Matice slovenskej pripravil informáciu o závažných a hlavných problémoch Matice, ktoré sa týkajú jej ekonomických výhľadov na rok 2014. Predseda by mal vytvoriť buď poradnú komisiu, alebo vo vlastnej kompetencii pripraviť súpis hnutelného a nehnuteľného majetku a jeho hodnotu, ako aj súpis aktív a pasív do konca roku 2013. Matičia-

ri si ďalej zadefinovali aj podmienky udeľovania matičných cien a ocenení, možnosti hlasovať „per rollam“ – tzv. elektronické hlasovanie pri rozhodnutiach, ktoré si nevyžadujú kolektívnu diskusiu výboru. Potvrdili podmienky výberových konaní na prijímanie nových pracovníkov a zmenu budov medzi Maticou slovenskou a Neografie. Tento súhlas so zámennou bol potrebný vzhľadom na aktuálnu kontrolu zo strany Najvyššieho kontrolného úradu SR. Matica vtedy za zámennu budov doplatila za budovu Neografie v centre Martina vyše 200 tisíc eur, čo bolo podložené znaleckými posudkami oboch nehnuteľností.

V majetku MS je aj kaštieľ v obci Necpaly. Táto kultúrna pamiatka je v zlom technickom stave. Okrem novej strechy si nehnuteľnosť vyžaduje nemalé finančné prostriedky na rekonštrukciu. Členovia výboru diskutovali, ako s kaštieľom naložiť – či ho zrekonštruovať alebo predat s predkupným právom štátu.

■ VÝSTAVA HLOŽNÍKA

Podpredseda MS J. Šimonovič navrhol, aby sa obrazy darované Maticou od akademického maliara V. Hložníka vystavili. Výbor ho následne poveril, aby pripravil výstavu týchto hodnotných umeleckých diel v Beňuškovom dome v Martine.

nom Tkáčom, publikujeme v plnom znení. Zdôrazňuje sa v ňom, že vzdelávanie sa v štátnom jazyku a osvojenie si slovenského jazyka príslušníkmi národnostných menšín je najmä v ich záujme, aby mohli dosiahnuť čo najlepšie pracovné a spoločenské

uplatnenie na Slovensku. Na rozdiel od nacionalistických politikov si to čoraz viac uvedomujú aj zodpovední rodičia detí z regiónov na juhu Slovenska. A keďže mnohí z nich majú maďarskú národnosť, ktosi je z toho mimoriadne nervózný...

VŠIMLI SME SI

Železná opona už dávno padla a s pribúdajúcimi rokmi od tejto udalosti akoby sme prestávali vnímať možnosti, v ktoré sme pred jej pádom dúfali. Ved' voľne cestovať predsa nebol jediný cieľ státisícov občanov na našich námestiach. Najmä politika súdržnosti podporuje regióny a mestá z rôznych členských štátov EÚ, aby spoločne pracovali a učili sa od seba navzájom prostredníctvom spoločných programov, projektov a sietí.

Zabudli sme na možnosti

Možno je to trochu nezrozumiteľná veta, ale charakterizuje to, na čo sme, zdá sa, zabudli a venujeme sa len nepretržitým šarvátkam na našom vlastnom pieskovisku. To však na rozvoj Slovenska nestačí. Tak si teda opäť pripomeňme to najpodstatnejšie – hlavným cieľom cezhraničnej spolupráce je znížiť negatívny dosah hraníc ako administratívnych, právnych a fyzických prekážok, riešiť spoločné problémy a využívať nevyužitý potenciál. Naozaj len ako zblúdené lastovičky vidíme po prihraničnom Slovensku sem-tam prežívajúce malé či stredné podniky, cezhraničné kultúrne výmeny sú skôr sviatočnou udalosťou ako pravidlom a cezhraničný obchod sa opäť vrátil do svojich starých koľají – do podoby neraz aj nie legálnej nákupnej turistiky. Kedy ste naposledy počuli, či čítali informácie o spoločnom využívaní prírodných zdrojov na oboch stranách hraníc? Podpora prepojení medzi mestami a obcami, ležiacimi na bývalej deliacej línii, je tiež veľmi vzácna. Na východe sme postavili diaľnicu nikam, pretože na maďarskej strane je ešte stále a zrejme dlho bude pole poorané, na západe riešime projekt mosta v Záhorskej Vsi, ktorý sice chceme, ale nadšení nie sú ani obyvatelia rakúskeho Angernu, ani tí naši. Ak by sme to mali povedať kupeckým slovníkom, v eurofondoch určených pre cezhraničnú spoluprácu ležia miliardy. Nateraz dokonca spia. A my ich prekladáme z jedného plánovacieho obdobia do druhého. Len dokedy...?

(ib)

P. Paška sa usiluje prehradiť povodeň hlúposti v médiách Nereguluje, ale upravuje prácu novinárov

Samozvaní stráži psi demokracie píše rozsiahle state o obmedzení ich práva na získavanie informácií; egoprojektne, narcisticky a inak psychicky naštrbení jednotlivci si teraz lámu hlavu, čo vlastne budú konzumentom svojich pátraní v parlamentnom zákulisí ponúkať? Predseda NR SR Pavol Paška totiž rozhodol, že podmienky na prácu novinárov v slovenskom parlamente budú štandardné – také isté ako vo Viedni, v Berlíne alebo v Bruseli...

Žiaľ, neštandardnosť v slovenskom mediálnom prostredí najmenej trápi tých, ktorých profesiou je informovať o tom najpodstatnejšom, čo sa u nás i vo svete deje. Naopak, možnosť bežať v nestráňnutom zábere kamery po dlhej chodbe parlamentu s mikrofónom natrčeným do chrbta niektorého z poslancov, ako pokazuje gramofón klášť zámerne tú istú formuláciu ako „otázku“ aj desaťkrát po sebe alebo ustarane nám zvestovať, že tá a tá poslankyňa

sa špárala v nose, to je zrejme to najdôležitejšie, čo nám dennodenne servírujú v rámci parlamentného spravodajstva súčasní génovia žurnalizmu.

Pavol PAŠKA

Rozhodnutie vedenia parlamentu o tom, ako bude upravená, nie regulovaná práca novinárov v najvyššom zákonodarnom zbore Slovenskej republiky, má po exce-

soch, ktoré tu predviedza kohorta Kovačič a spol., svoju logiku. Aj keď to nikto z „nesmierne dotknutých“ doteraz nepriznal, nové pravidlá práce novinárov v NR SR len umožňujú výkon ozajstného novinárskeho remesla. Sú predpokladom na to, aby občania získavali z rokovaní najvyššieho zákonodarného zboru relevantné informácie.

Pre mnohých akože novinárov, čo pobežujú po parlamentných chodbách s mikrofónom, aby nazbierali pikošky a na schvaľovanie sociálnych či zdravotníckych zákonov alebo na rokovanie o dotáciách pre poľnohospodárov hľadajú ako na nudu, je to skutočne obmedzujúce opatrenie.

Ak samotní poslanci a politici tvrdia – aj verejne – že súčasná politika sa dostala do „suterénu“, potom by si to mali uvedomiť aj médiá a zhodnotiť, aký podiel majú na tom suterénnejší trend? Určite nemalý. Bol najvyšší čas na zmenu...

Ivan BROŽÍK - Foto: L. LESAY

Kam sa podela ľudská tvár?

Ivan BROŽÍK

Slovensko si vychováva, ba až pestuje protislovenských politológov! Jeden z tejto sorty v roku 2007 napísal: „Socializmus s ľudskou tvárou je rovnaké oxymoron ako fašizmus s ľudskou tvárou...“ A takýchto, akože znalcov, ktorým nie politologický diplom, ale rodný list vystavili po roku 1989, je u nás až inflačne veľa. A čím je ich viac, tým menej je tých, čo o socializme s ľudskou tvárou naozaj niečo vedia, a ešte menej pamätníkov, čo pokus o zavedenie socializmu s ľudskou tvárou do spoločenskej praxe u nás aj zažili. Napriek tomu deň čo deň zo všetkých strán propagandisticky počúvame, že za všetko zlé, s čím sa v našej každodennosti stretávame, môže komunizmus (ktorý napokon vlastne nikdy

ani neexistoval), a za všetko dobré, za čo máme velebiť naše vlády, volených a vyvolených či samozvaných lídrov v posledných desaťročiach, zas môže kapitalizmus. V tomto marazme volať po návrate ľudskej tváre, keď mnohí už ani netušia, ako taká tvár vyzerá, je utopizmus prevyšujúci teórie Roberta Owena. Nuž, a pokúsiť sa publicisticky apelovať o potrebu štátu, vlády alebo zriadenia pre ľudí sa rovná profesijnej samovražde alebo donkichotizmu 21. storočia. Ale je to naozaj až také nepatričné?

Ten všemocný šém či sezam je známy pod skratkou HDP. Ním prepočítavame, ako sa nám malo dariť, darí a bude dariť; cez HDP dokazujeme, ako sme investične zaujímaví a rozpočtovo zodpovední a ako inak úspešní. HDP je vše-

objímajúcou, ale nanajvýš prázdnu frázou, pod ktorú obratný politik schová ešte aj neveru v rodine.

S veľkým záujmom som si v tejto súvislosti pred dvomi rokmi prečítal názory istého, vtedy sedem-

KOMENTÁR

desiatročného pána. Bolo to v roku nástupu socialistov k vládnej moci u nás – to len na pripomenutie.

„Z ročne vytvoreného HDP na Slovensku (okolo 70 miliárd eur) odhryzla hŕstka kapitalistov vo forme zisku až 54 percent a na pracujúcu väčšinu u nás zostalo len 38 percent. V Nemecku je tento pomer opačný – 55 percent HDP ide na mzdy pracujúcich a 35 percent na zisk kapitalistov.“ Nijako som tento citát neupravoval, slúži na myš-

lienkové premostenie ku konštatovaniu, že nám naozaj chýba socializmus s ľudskou tvárou. Mentálne menej disponovaných asi netreba presviedčať, že ide o čosi iné ako komunizmus. S ich „kapitalistickými“ klapkami na očiach to nikdy nepochopia. Chýba nám demokratický socializmus, ktorý bol vyhlásený ako program na frankfurtskom kongrese Socialistickej internacionály v roku 1951. Demokratický socializmus ako mravný ideál, ktorý je rovnako prístupný všetkým spoločenským vrstvám, mal vzniknúť postupne a výlučne demokratickou cestou.

Touto filozofiou sa inšpiroval aj Alexander Dubček v roku 1968, keď presadzoval socializmus s ľudskou tvárou. A poriadne tým nasrdil ortodoxných komunistov zo všetkých kútov Európy. Nahneval ich až tak, že namiesto argumentov pritiahli s tankami a obrnenými transportermi. Už aj v tom je dôkaz, že sa zrejme nedá spojiť socializmus s ľudskou tvárou s tým, čo dnes teoretizujúca omladina verejne nazýva komunizmom. Veľmi zjednodušene konštatované,

v Európe dnes väčšinou vládnu socialisti. Na Slovensku, najmä podľa ich vlastných hodnotení, tiež vládnu socialisti. Len tá ľudská tvár sa kdesi stratila.

„Pojmy – pravda, spravodlivosť, česť – strácajú význam, demokracia je škrtaná oligarchiou, chudobní majú zachraňovať bohatých, krachujúce, nezodpovedné banky a štáty,“ aj to som si prečítal pred dvomi rokmi z úvah spomínaného starca. Na jeho mene ani tak veľmi nezáleží, aj keď sa vyjadruje vzáčne múdro. A dokonca – ako ukázal vývoj – aj nadčasovo.

V roku 1968 vízia Alexandra Dubčeka o socializme s ľudskou tvárou našla veľkú celospoločenskú podporu. Väčšina ľudí v Československu odmietala diktatúru stalinského typu, ale aj diktatúru kapitálu. Koncom augusta 1968 sa však túžby ľudí o socializme s ľudskou tvárou skončili. Nastúpila normalizácia a diktatúra brežnevovského typu. A teraz tu máme opäť diktatúru kapitálu. Kde zostal sen o slušnom živote? Sen o socializme s ľudskou tvárou? Ale HDP rastie.

Hlbšie verejnoprávne rozpaky

Maroš M. BANČEJ

Podľa jedného z nedávnych prieskumov žiaci a študenti základných a stredných škôl majú veľmi konkrétnu predstavu, kto je to paparazzo, teda bulvárny fotograf a novinár ženúci sa za senzáciami aj cez mŕtvolu, ale pojem verejnoprávne je pre našu nastupujúcu generáciu v podstate neznámy. Ostatne, aj mnohí dospeli, trebárs i s akademickým titulom, by zrejme zahabkali, keby mali princíp verejnoprávne aspoň zhruba zadefinovať. Potom však nečudo, že koncepcia, ktorou sa riadi RTVS, je, zdá sa, záhadou aj pre samotných redaktorov, dramaturgov a ďalších tvorivých pracovníkov.

Podľa zákona o Rozhlase a televízii Slovenska ide o „verejnoprávnu, národnú, nezávislú, informačnú, kul-

túrnú a vzdelávaciu inštitúciu, ktorá poskytuje službu verejnosti v oblasti rozhlasového vysielania a televízneho vysielania. RTVS vykonáva svoju činnosť najmä svojimi organizačnými zložkami, ktorými sú Slovenský

POZNÁMKA

rozhlas, prostredníctvom ktorého sa poskytuje služba verejnosti v oblasti rozhlasového vysielania, a Slovenská televízia, prostredníctvom ktorej sa poskytuje služba verejnosti v oblasti televízneho vysielania.“ Toľko definícia uvedená v zákone. Všimnime si slová „národná“, „nezávislá“ a „kultúrna“ inštitúcia. Súďne uvažujúci človek, ktorý je vnímavý na tlačenej a elektronické médiá, vrátane internetu, okamžite skonšta-

tuje, že práve tieto pojmy sú trňom v oku jedincov, ktorí hlásajú, že koncepcia národných štátov je prežitok, nezávislosť áno, ale tá, ktorú platí náš chlebobdarca, a o kultúre hovoria v súvislosti s tým, koľko sa na nej dá zarobiť.

Pamätníci sú u nás často označovaní za ľudí, ktorí trpia takzvaným spomienkovým optimizmom. Zjednodušene povedané: „Aj tráva bola voľakedy zelenšia.“ Týmto zosmiešňujúcim pseudoargumentom sa zástancovia novej mediálnej kultúry usilujú vyradiť z diskusie všetkých tých, ktorým o ten národný, nezávislý a kultúrny obsah vysielania ide. Len nedajbože nepripustiť diskusiu o tom, že tvorba pre deti už v našej verejnoprávnej „rádiotelevízii“ prakticky zanikla, inscenácie uvádzané

v legendárnych bratislavských pondelokoch sú skameneliny z bývalého režimu spolu s nedeľnými chvílkami poézie, no a najlepšie je nakúpiť licencie na programy trebárs od Holanďanov, ktorí na rozdiel od krpčiarov a droťárov zo Slovenska majú iste patent na kultúrnu zábavu. Kto sa ozve, tomu okamžite isté mediálne kruhy nasadia psiu hlavu starej štruktúry, nevzdelaného zápečníka z lazov, a keď si nedá pokoj, tak sa vytiahne osvedčený ťažký kaliber, ktorým je osočenie z nacionalizmu, neznášanlivosti a xenofóbie.

Okrúhly stôl, ktorý Matica slovenská v spolupráci so SNN zorganizovala predposledný januárový deň, mal ambíciu konštruktívne diskutovať o vyššie spomínaných problémoch. Ťažko sa však diskutuje, keď druhá strana, v tomto prípade manažment a Rada RTVS napriek pozvaniu neprišli. Zrejme nepovažovali za potrebné vypočuť si názory a návrhy celého radu rešpektovaných tvorivých osobností. Alebo sa necítili dosť pevný zastať si svoje verejnoprávne opodstatnenie. Všetko je iba o ľuďoch a tí, ako hovorí klasik, sú nahraditeľní.

SPOZA OPONY

Jeden z mienkotvorných denníkov má občasnú prílohu s názvom pripomínajúcim bodavý útočný hmyz. V tejto prílohe sa čitateľ dozvie, že jedným z úhlavných nepriateľov LGBT sú rôzni hejslováci. Každý, kto upadne do podozrenia, že je hejslovák, je už opečiatkovaný, zaradený, zaškatulkovaný – „demokraticky“ označený za spoločensky neprijateľného...

Rozdeľuje sa a škatuľkuje vytrvalo. Naposledy v tom periodiku napísali, že celý demokratický svet, všetky demokratické krajiny, demokratické štáty si pripomínajú 27. januára Deň obetí holokaustu, rôzne obete vykynožovania. Bolo to poučné kárание verejnosti z pera mladého vzdelanca a znalca cudzieho jazyka a kultúry, ktorý najviac príkladov uvádzal z talianskeho prostredia, kníh, literatúry, autorov. V tejto súvislosti mimoriadne zaujala najmä terminológia, že Deň holokaustu si pripomínajú len všetky demokratické štá-

ty. Neuškodí trocha presnosti: tak Francúzsko, ako aj spolkové Nemecko prijali 27. január ako Deň pamiatky na obeť holokaustu až v deväťdesiatych rokoch minulého storočia – až

čime sa na prvom veľkom pamätnom medzinárodnom zhromaždení po všeobecnom európskom prijatí tohto dátumu za Deň obetí holokaustu súčasťou aj ruský prezident Vla-

560 000. Ruský prezident si pamätá tento dátum nielen preto, že pochádza z Petrohradu, ale aj preto, že na tamojšom Piskarevskom cintoríne, na mieste masových hrobov mu kdesi

káde tohto mesta priznávajúca to, čo pred desaťročiami v denníkoch Blokádnej knihy zhromaždili D. Granin a O. Adamovič. Kniha dlhé desaťročia nebola ani len recenzovaná, vyšla iba v angličtine a pred niekoľkými rokmi ju práve z angličtiny, keďže v ruštine nie je, preložili do slovenčiny. A 27. januára tohto roku deväťdesiatpäťročný D. Granin hovoril o hrôzach blokády pred nemeckým spolkovým snemom v Berlíne, pred jeho poslancami, nemeckým prezidentom a nemeckou kancelárkou. Len odnedávna stojí v meste na Neve socha svetonámej poetky B. Achmadulinovej – obeť Stalinových krvavých rozmarov. Iba pred tromi rokmi niekoľkomiliónovú literárnu cenu dostala autorka, rodina ktorej celé generácie žila v Petrohrade. Je to kniha rozhovorov živej s tromi mŕtvymi starenkami – tak dlho pretrvávajú bolesť, kým sa vypovie, tak dlho trvá pamäť a nevyhnutnosť dialógu s mŕtvymi. Nie je to otázka akéhosi demokratického štátu, ale ľudskej pamäti na ľudské utrpenie.

Ľudská pamäť a utrpenie

Dušan D. KERNÝ

po páde železnej opony. Pokiaľ ide o Francúzsko, až za prvého obdobia prezidenta Jacquesa Chiraca (1995 – 2002) sa pamätným stal práve tak tento deň, ako sa aj oficiálne prijala vina francúzskych úradov sa súčinnosť pri deportáciách židovských obetí. Dátum 27. január sa stal dňom pripomienky obetí, pretože v ten deň sovietska Červená armáda oslobodila poľský Osvienčim a pri ňom najväčší nacistický vyhladzovací koncentračný tábor Auschwitz-Birkenau. V Osvien-

dimír Putin a ako jediný zo štátnikov otvorene povedal, že sa hanbí za dnešné prejavy rasovej neznášanlivosti a antisemitizmu vo vlastnom štáte. Dátum 27. január je v ruskej pamäti a aj v pamäti ruského prezidenta trvalo prítomný – je to dátum, keď sa skončila takmer deväťsto dní trvajúca blokáda vtedajšieho Leningradu nemeckými vojskami. Na začiatku blokády v septembri 1941 malo mesto dva a pol milióna obyvateľov. Po prelomení blokády 27. januára 1944 ich bolo

medzi stovkami tisíc mŕtvych leží vlastný brat...

Osvobodenie Osvienčimu sovietskou Červenou armádou a skončenie blokády Leningradu je nielen súčasťou ruskej, ale nevyhnutne európskej aj civilizačnej pamäti. Pokus vyčleňovať túto pamäť ako vlastnú len údajne všetkým demokratickým krajinám je krátkozraké kádovanie najmä vtedy, ak sa argumentuje literatúrou. Leningrad je nezabudnuteľný práve literárne. Až teraz v roku 2014 vyšla kniha o blo-

SEBAOBRAHA

Na Slovensku žije približne stotridsaťtisíc ľudí v podmienkach, ktoré veľmi negatívne ovplyvňujú ich zdravotný stav. Nízka úroveň hygieny, spôsobená absenciou infraštruktúry, kanalizácie a prístupu k pitnej vode, má priamy vplyv na šírenie infekčných ochorení. Nízka vzdelanostná úroveň prehlbuje bariéry pri získavaní informácií o negatívnych vplyvoch rôznych faktorov na zdravie a obyvatelia týchto lokalít majú dokázateľne zhoršený prístup k zdravotnej starostlivosti.

Ludia v špine

„Ludia tu žijú v špine, nemajú základnú zdravotnú starostlivosť, deti trpia na črevné ochorenia, každý rok sa objavujú prípady žltáčky, ktorá postihne celé rodiny. Nemajú sa kde umyť, sú vďační aj za to, že v osade majú aspoň dve studne s pitnou vodou, ktoré využíva viac ako tisíc obyvateľov,“ povedala Mária Nazarejová, asistentka terénnej sociálnej práce a koordinátorka mediátorov zdravia v lokalite Prešov. Práve vysoká úmrtnosť v nízkom veku a zlý zdravotný stav sú dôvody, pre ktoré úrad splnomocnenca vlády pre rómske komunity považuje za nevyhnutné, aby sa v rómskych osadách v čo najväčšej miere realizovala zdravotná asistancia.

„Všetko nasvedčuje tomu, že sa nám podarilo oživiť činnosť zdravotných asistentov v rómskych komunitách, ktorá v prostredí chudobných osád chýbala. Už minulý rok ukázal, že vďaka projektu sa podarilo odhaliť zdroje infekčných ochorení a poskytnúť potrebné informácie o prevencii v oblasti zdravia, ktoré obyvatelia osád nemajú a potrebujú ich. V konečnom dôsledku tento program šetrí peniaze daňových poplatníkov na nákladnú zdravotnú starostlivosť, ktorej sa dá predísť dobre vykonávanou zdravotnou osvetou ľuďmi, ktorí prostredie osád poznajú,“ povedal splnomocnenec vlády Peter Pollák, ktorý verí, že projekt zdravotnej asistencie naďalej bude pozitívne vplývať na všetkých ľudí žijúcich v rómskych komunitách.

Cieľom programu je, aby v každej rizikovej lokalite pôsobil jeden zdravotný asistent. V tomto roku by sa mal počet asistentov zvýšiť. Systém zdravotnej osvetly sa rozšíri do ďalších tridsiatich miestnych lokalít, o toľko sa zvýši aj počet asistentov a k nim sa pridajú štyria koordinátori. Celkovo by tento rok v teréne malo pôsobiť stošesťdesiat asistentov. Každý z nich absolvoval dvojstupňové odborné vzdelávanie v oblasti prevencie šírenia nákaz, infekčných a epidemických ochorení, poskytovania prvej pomoci, merania krvného tlaku a použitia príručného zdravotného materiálu. Zdravotní asistenti boli tiež školení v oblasti základov biológie človeka, v starostlivosti o tehotné ženy a novorodencov. Ovládajú aj základy špecializovaného poradenstva v oblasti zdravotníctva a základné komunikačné zručnosti v rámci rómskych komunit.

Podľa splnomocnenca vlády pre rómske komunity Petra Polláka tento program prospie nielen samotným Rómom, ale aj slovenskej ekonomike. „Výsledkom projektu budú ušetrené finančné prostriedky v štátnom rozpočte, ktoré v súčasnosti vynakladáme na zdravotnú starostlivosť o členov rómskych komunit. Podľa rôznych štatistík sa Rómovia dožívajú kratšieho veku než majorita a trpia aj väčším výskytom srdcovocievnych ochorení,“ dodal P. Pollák.

(rkh)

Slovenská výprava je už v dejisku zimnej olympiády v ruskom Soči Športovec je aj vyslancom svojho štátu

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ - Foto: Lubomír SOUČEK

Slovenskí olympijskí športovci sa 31. januára začali presúvať do ruského mesta Soči, kde sa od 7. do 23. februára budú konať dvadsiate druhé hry zimnej olympiády. Vedúcou slovenskej výpravy je Janka Gantnerová, ktorá vo svojej aktívnej športovej kariére zjazdovej lyžiarky bola historicky prvou slovenskou víťazkou pretekov Svetového pohára a na ZOH 1984 v Sarajeve obsadila piate miesto v zjazde.

Naša výprava do Soči nie je veľmi početná. Čo by sa po ZOH dalo z pohľadu slovenských zimných športov označiť za primeraný úspech?

Vo výprave máme šesťdesiatdva športovcov. Približne toľko ľudí je aj v sprievodnej skupine trénerov, masérov, technikov či zdravotného personálu. Ja našim športovcom verím, preto som povedala, že si zo Soči môžeme priniesť možno aj štyri či päť medailí. To by bolo viac, ako sme získali na predchádzajúcich zimných olympijských hrách v kanadskom Vancouveri. Úspechom pre každého športovca je však už umiestnenie na bodovaných miestach.

Je finančné krytie dostatočné, keď vieme, že peniaze na prípravu športovcov idú z ministerstva školstva a na samotnú účasť vo výprave zo Slovenského olympijského výboru?

Športové zväzy majú prostriedky na olympijskú prípravu z ministerstva školstva a to ich uvoľnilo zavčasu. Takmer všetky zimné športy sú však u nás finančne poddimenzované. Keďže sa ne-realizoval projekt Top tímu, SOV nemohol žiadať od štátu dotácie na špecifickú prípravu konkrétnych športovcov. Som rada, že sa podarilo do konca minulého roka vybaviť aspoň poskytnutie dotácie na prípravu pre tých športovcov, ktorí už v tom čase splnili kritériá účasti. To však neznamená, že jednotliví športovci sa spoliehajú iba na štátne zdroje. Olympijská príprava je štvorročný cyklus a počas neho každý, kto má ambíciu zúčastniť sa hier, dáva do toho všetky svoje sily aj vlastné prostriedky. Športovec, respektíve

Vedúca slovenskej výpravy na ZOH Janka GANTNEROVÁ.

jeho manažment si počas prípravy hľadá vlastných sponzorov, čo dnes nie je ľahké.

Slovenský dom v Soči nemal byť kvôli tomu, že to bolo pre Slovenský olympijský výbor veľmi drahé. Skúsenosti z minulých olympiád hovoria, že práve Slovenský dom bol dôležitým miestom spoločenského života a zviditeľňovania Slovenska. Máme v Soči iné stredisko na podobnom základe?

Vyzeralo to tak, že kvôli vysokým finančným požiadavkám organizátorov tento raz na olympiáde Slovenský dom ani nič podobné mať nebudeme. Napokon však vďaka pomoci ruského podnikateľa žijúceho na Slovensku bude v Soči stredisko nazvané Slovak point. Má v podstate plniť funkciu, ktorú mal Slovenský dom. Je priamo na železničnej stanici v Soči, čo je vlastne brána, ktorou prechádza množstvo návštevníkov hier, takže budeme na

očiach aj takýmto spôsobom. Som tomu rada, nič to však nemení na skutočnosti, že zviditeľniť sa chceme najmä úspešným športovým reprezentovaním Slovenska.

Obavy sú o bezpečnosť olympiády. Ako to vidí vedenie našej výpravy?

Všetci vieme o bezpečnostných rizikách, ktoré hrozia v dnešnej dobe pri každom podobnom podujatí, ale tento raz je to špecifické tým, že Rusko má svoje veľmi čerstvé tragické skúsenosti s teroristickými útokmi. Nepodceňujeme nijaké bezpečnostné opatrenia zo strany organizátorov, budeme sa nimi riadiť a musíme veriť, že sa nič mimoriadne nestane. Všetci členovia našej výpravy si uvedomujú, že vo vlastnom záujme musíme byť disciplinovaní nielen v rámci športového zápolenia, ale aj vo všetkom, čo sa týka infraštruktúry a spoločenskej nadstavby podujatia takých parametrov, aké má táto olympiáda.

Bude pre nás Soči poučným pre prípadné organizovanie ZOH, na ktorých by s Poľskom mohlo participovať aj Slovensko?

Nezávisle od našej výpravy cestujú do Soči aj ľudia z prípravného výboru kandidúry na olympijské hry Krakov 2022. Okrem Poliakov majú v tejto skupine zastúpenie aj Slováci. Sú to odborníci, ktorí sa olympijským záležitosťiam venujú dlhodobo a vedia teda porovnávať organizačné úspechy aj neúspechy predchádzajúcich olympiád. Iste budú mať možnosť nechať sa inšpirovať tým, čo budú v Soči vidieť ako organizačné prínosy či nedostatky.

Môže naša misia v Soči podporiť budúci prílev ruských turistov na Slovensko?

Hoci v posledných rokoch Vysoké Tatry zaznamenávajú nárast počtu návštevníkov z Ruskej federácie, naše pôsobenie v Soči môže mať svoj prínos aj pre slovenský cestovný ruch. Každý športovec je istým spôsobom vyslancom svojho štátu a svojimi úspechmi prebúdza aj záujem o krajinu, z ktorej pochádza.

O filozofii televíznej zábavy

Drahošlav MACHALA

Iste ste aj vy postrehli, že 21. storočie namiesto uvažovania o svete, namiesto zamýšľania sa nad tragickými ruptúrami v európskej spoločnosti zvolilo typický ľahkovážny prístup. Nemci majú na tento jav modernej spoločnosti osobitný výraz Philosophie der Lust – filozofia zábavy. Všetci sa ideme uzabávať na smrť namiesto toho, aby sme viac rozmýšľali, ako vyriešiť a pomôcť si kam sa tento svet vylomený z kĺbov rúti. Titanic sa síce potápa, ale na hornej palube sa ešte tancuje.

Netrápia ma súkromné médiá a ich Partičky a všetky tie silené rehoty, trápi ma verejnoprávna RTVS, ktorej každý mesiac bez toho, aby som za to niečo dostal, posielam nezmyselné štyri eurá! Takzvaná Slovenská televízia len čo dokončila najtrápnejšiu reláciu Nikto nie je dokonalý, v ktorej sme pozerali na spuchnutú tvár Olivera, akože zmenila formát: jej tvorca síce zmizol z obrazovky, aby sa „preformátoval“ z moderátora

na režiséra! Čo sa teda zmenilo, pán riaditeľ Mika! Lenže poslaním verejnoprávnej, národnej, kultúrnej inštitúcie, ako to má RTVS zapísané v zákone, je starať sa o rozvíjanie slovenskej kultúry, národného a historického sebavedomia. Namiesto plnenia tejto úlo-

O ČOM JE REČ

hy STV vysielala žoldniersky zahraničný český film v Tieni kráľa Svätopluka. Na začiatku – 11. marca (894) – si pripomenieme 1 120. výročie smrti veľkého kráľa a vládca celej strednej Európy, ktorý zohral pri budovaní slovenského historického vedomia nezastupiteľnú úlohu. Ale v dielni STV nenájdete jediného dramaturga, ktorý by nakrútil krátky dokumentárny film o tejto základnej historickej postave Slovenska. Niet človeka, ktorý by o Svätoplukovi pripravil diskusnú reláciu. Stačilo by pozvať historikov profesora Martina Homzu, profesora Ma-

túša Kučeru, ktorý napísal knihu Kráľ Svätopluk, ale najmä historika PhDr. Antona Hrnka, ktorého vyargumentovaná esej o kráľovi Svätoplukovi sa objavila na internete, kde doslova na prach rozbil biedne argumenty historika Jána Steinhübela o tom, či bol Svätopluk kráľom alebo nie. Toto sú témy, ktoré Slovákov zaujmajú, lebo pomáhajú budovať ich historické vedomie, budujú ich zakotvenosť v európskych dejinách, ale najmä na Slovensku. Lebo svätoplukovská štátotvorná tradícia je popri cyrilometodskej kultúrotvornej základnou národnou tradíciou Slovákov. Kráľ Svätopluk napriek nevôli Kontajnera na smeti zostane symbolom slovenskej štátnosti!

Najtragickejšie podližnosti má však Slovenská televízia v tom, ako vedome obchádza nakrúcanie dokumentov o slovenských osobnostiach. Svoju povinnosť prenechala iniciatíve TA3, kde sme už videli vydarené portréty o Ale-

xandrovi Dubčekovi, o televíznej moderátorky Dane Hermannovej či o veľikánovi európskeho sklárstva Slovákovi Jánovi Zoričákovi. Za to STV uprednostňuje vysielanie českých 13 komnát, v ktorých ukazujú neznámych českých ľudí, ktorých na Slovensku nik nepozná. Nakrútiť dokumentárne filmy o slovenských osobnostiach, ktoré zakladali nový štát, ako sú Roman Kaliský, Augustín Marián Húska, Jozef Darmo, ktorý bol navyše aj ústredným riaditeľom STV, dokumenty o spisovateľovi Petrovi Jarošovi, Jaroslavovi Reznikovi, vrátiť sa k osobnostiam, ako boli profesor Ján Števec a kritik a spisovateľ Pavol Števec, ukázať zápasy Kongresu slovenskej inteligencie, Koreňov a 61 krokov k slovenskej identite, ktorých hlavnými ľahúňmi boli profesor Jaroslav Chovanec a Marián Tkáč – to by bol počín, ktorý od Slovenskej televízie, ktorú zo svojich daní platíme, právom očakávame. Zatiaľ sa v RTVS idú uzabávať na smrť, rozhadzujú verejné financie, ktoré dostávajú ako dotáciu na to, tvoria podenkové relácie, čo trvajú jeden večer, namiesto aby investovali do dokumentov, ktoré majú zostať pre budúce generácie.

Český kabinet vznikal zdĺhavo v rokovaníach plných ústupkov Trojkoalícia s miliardárom Babišom

Peter JÁNOŠÍK – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Prezident ČR Miloš Zeman vymenoval 29. januára, deväťdesiatpäť dní po predčasných parlamentných voľbách, novú vládu premiéra Bohuslava Sobotku, ktorú vytvorili Česká strana sociáldemokratická (ČSSD), hnutie ANO podnikateľa slovenského pôvodu Andreja Babiša a Kresťanská a demokratická únia-Československá strana ľudová (KDU-ČSL). ČSSD, ANO a KDU-ČSL majú v dolnej komore parlamentu 111 z 200 hlasov.

Nová vláda je v poradí trinástou v dejinách samostatnej Českej republiky. Bohuslav Sobotka je jedenástym premiérom v novodobej histórii krajiny. Aj keď jeho strana vo voľbách zvíťazila, bolo to víťazstvo skôr potupné než vytúžené, a tak museli nastať úporné rozhovory o podobu vlády, v ktorej by ČSSD mala hlavné slovo.

Jedinou možnosťou ako zostaviť vládny kabinet bola trojkoalícia ČSSD s hnutím ANO politického nováčika Andreja Babiša – miliardára a pôvodcom Slováka – a ľudovcov z KDU-ČSL, ktorí počtom získaných hlasov nepresvedčili, ale kvórum potrebné na vstup do parlamentu dosiahli.

ZABUDNUTÁ MINULOSŤ

Práve pre minulosť Andreja Babiša, ktorý podľa Ústavy pamäti národa bol agentom československej ŠtB, musela dolná komora českého parlamentu zmeniť zákon o štátnej službe, aby sa mohol stať ministrom. Zo svojej minulosti si Babiš nič nerobí a aj keď je v politike nováčik, sebavedomie mu nechýba. Napriek gentlemanskej dohode, že štátny tajník každého rezortu musí byť z inej strany, než je minister, trvá na tom, aby námestník pre dane ministerstva financií bol tiež členom hnutia ANO. To bolo

príčinou sporu s designovaným premiérom Sobotkom, ktorý tento post chce pre svoju stranu, zatiaľ čo Babiš si už do funkcie vybral vlastnú kandidátku Simonu Hornochovú. Ukazuje sa, že vzťahy medzi ČSSD a ANO nie sú práve ideálne. Medzi koalíčnymi lídrami je poriadne dusno. Andrej Babiš a Bohuslav Sobotka obmedzili komunikáciu na dohady o tom, ako to bude s námestníkmi pre nových ministrov, ktorých je sedemnást. ANO nechce vo svojich rezortoch námestníkov z ČSSD a ani od ľudovcov. A hneď je oheň na streche! Tento nečakaný problém sa ukazuje pre stabilitu novej vlády ako značne závažný.

TRVÁ NA SVOJICH

Babiš sa pustil aj do samotného Sobotku. ČSSD údajne za ná-

mestníkov navrhuje ľudí od „kmtrov“. Karty sú rozdane jasne. ANO chce pre svojich ministrov ako námestníkov ľudí, ktorých si samé vyberie. Dvojica hráčov na strane druhej – ČSSD a KDU-ČS – zastáva iný názor: ministri môžu mať námestníkov z radov koalíčných partnerov. Vládna koalícia tak dokazuje, že dohovor v nej nebude vôbec ľahký. Premiér a predseda ČSSD Bohuslav Sobotka s Babišom o námestníkoch na ministerstvách rokujú a koalíčný spor sa usilujú riešiť. Premiér trvá na zástupcoch sociálnej demokracie v rezortoch, ktoré budú viesť ministri ANO. Babiš, ktorý je aj vicepremiérom, sa jasne vyjadril, že chce do ministerstva priviesť svoj kompletný tím. Za námestníkov chce odborníkov, nie politikov. Ani to však nie je ľahké...

„Teraz mi ľudia píšu o pánovi Peřinovi, ako hospodáril v Hořovičiach, ako na kraji a ako fungovala trojica Rath, Dolejš, Peřina. Tak, sakra, to má byť u mňa námestník pre dane?! To sa zbláznil?!“ rozčuľuje sa Babiš. A Sobotkovi odkazuje, že ak chce mať prehľad o dianí na ministerstve financií, nepotrebuje svojho námestníka, ale má poslať svojich ľudí na porady vedenia.

PREZIDENTOVE VÝHRADY

Prezident Zeman mal na osobné obsadenie vlády podstatnejšie výhrady. Konkrétne voči bývalému hercovi a diplomatovi Martinovi Stropnickému ako ministrovi obrany, nepozdával sa mu Jiří Dienstbier ml. ako minister pre legislatívu a tiež Ľubomír Zaorálek v úlohe ministra zahraničných vecí. Napokon sa dal presvedčiť, že na zostavenie vlády dali parlamentným stranám mandát voliči, a tak do zoznamu nových ministrov nezasiahol. Mal by to byť príslub budúcej dobrej a vecnej komunikácie medzi vládou a prezidentom republiky. Podľa B. Sobotku by sa vláda aj naďalej mala odvodzovať od parlamentnej väčšiny, a nie od názorov prezidenta, aj keď bol zvolený v priamej voľbe. O zahraničnej politike Bohuslav Sobotka prezidentovi povedal: „Myslím si, že aj keď nebudeme hovoriť jedným hlasom, tak máme byť zrozumiteľní aspoň pre našich partnerov.“ Podľa Sobotku priamo zvolení prezidenti v okolitých štátoch, napríklad na Slovensku a v Rakúsku, politickým stranám do zostavovania kabinetu nezasahujú. Prezidentove výhrady k daktorým kandidátom na ministrov nepovažuje za také závažné, aby pre ne uvažoval o iných kandidátoch.

POZNÁMKA

Prezident Barack Obama predniesol vo Washingtone prejav o stave únie a kancelárka Angela Merkelová v Berlíne vládne vyhlásenie novej koalíčnej nemeckej spolkovej vlády. Prejav prezidenta USA rámcovovala smutná správa o smrti folklórového speváka, ikony folklórového spevu Petra Seegera – rámcovovala preto, lebo tento vtedy deväťdesiatročný spevák v deň Obamovej inaugurácie, nástupu do úradu prezidenta USA, spieval vedno s polmilionovým zástupcom vo Washingtone pred Lincolnovým pamätníkom.

Za straty sa platí

Jeho pesničky tvorili súčasť života mnohých aj v Československu pred rokom 1989, zľudovali aj u nás. Pred niekoľkými rokmi pol milióna ľudí spievalo s Petrom Seegerom ľudovú pieseň niekdajšieho amerického robotníckeho aktivistu W. Guthrieho *Táto zem je moja, táto zem je tvoja... Energia spevu pol milióna ľudí bola akoby výrazom nádeje, ktorú priniesol Barack Obama po svojom prvom zvolení do úradu, výrazom nádeje prostých ľudí, že im rozumie, že vie, čím žijú. Keď Peter Seeger spieval pre Obamu, bol pre zahraničie symbolom tej Ameriky, ktorú majú ľudia radi – Ameriky so znovu sa rodiacou energiou nádeje.*

Lenže aká je aktuálna bilancia prezidenta Obamu? To, ako funguje americká politika, ako pôsobí mechanizmus vládnej moci vo Washingtone, to on nemôže, nevláde zmeniť – vlastne stroškotal. Po dvanástich rokoch síce sľahuje vojská (a s nimi aj spojenecké – teda aj naše slovenské) z krvavej imperiálnej vojny v Afganistane, ale krajina pod Hindukúšom zostáva v rozvrate a stále rovnako nestabilná. Bilancia roka 2013 ukázala, že USA a Obama chceli Sýriu bombardovať, ale zastavili ich Rusi. Bolo to pre mnohých nepochopiteľné, ale bol to Kremeľ a V. Putin a najmä diplomatický profil Lavrov, ktorým pripadá zásluha na zničení sýrskeho chemického arzenálu a na tom, že sa ukázalo, ako Západ a CIA podporovali islamistických bojovníkov, čo chcú na troskách Sýrie vytvoriť islamistický štát, a tiež na troskách, čo Američania zanechali v Iraku...

Vládne vyhlásenie kancelárky Angely Merkelovej v značnej časti obsahuje odkaz na Ameriku – odkaz, ba poučenie prezidentovi Obamovi o etike. Nemecká kancelárka v prvom najzávažnejšom prejave hovorí o potrebe etiky. Je to echo na škandál s celosvetovým sledovaním a odpočúvaním, vrátane jej telefónu americkými spravodajskými službami. Merkelová vyhlásila: *také počínanie, kde účel svätí prostriedky, nielen naruša dôveru, ale zasieva nedôveru, lenže dôvera to je základ, jadro spolupráce medzi partnermi, ak jej nebude, vyústí to do toho, že vo svete nebude väčšia, ale len menšia bezpečnosť.*

Ak by chcel niekto čítať Merkelovej odkaz pre Bratislavu a osobitne pre neoliberalov a sasistov a im podobným, stačí sa pozrieť na to, čo A. Merkelová považuje doslova za kompas svojho vládneho mocenského počínania – tým je sociálne trhové hospodárstvo. Prvoradé poučenie z minulosti pre kancelárku a jej vládu je nevyhnutnosť regulovať finančné trhy, nič nekontrolované sa na nich nesmie udiť, nijaké nezodpovedné excesy trhu bez primeranej regulácie. A kto sa predsa len vydá na cestu rizika, bude musieť aj platiť za straty.

(ddk)

Maďarsko dohodlo s Rusmi dostavbu atómovej elektrárne Atómová svadba Budapešti s Moskvou

Dušan D. KERNÝ

Kríza v globálnej ekonomike a vo financiách naplno podhalila aj vnútorné problémy Európskej únie – neudržateľnosť energetickej politiky rozdelením výroby podľa paliva či ekologického zdroja. Pre slovenskú laickú i odbornú verejnosť, ako aj médiá je to veľký problém. Práve EÚ a silný rakúsko-francúzsky tlak či nátlak pri vstupe SR katapultovali problém zdrojov energie do pozornosti a priamo aj do politického a mediálneho zápasu o schopnosť práve tak sebadovome, ako i vecne a odborne obhajovať záujmy malého štátu v rámci spoločenstva, ktorého symbolom je Brusel.

Slovensko odstavením funkčnej atómovej elektrárne sa zmenilo zo zarábajúceho vývozcu elektrickej energie z jadra na platiacu dovozcu. Nešťastie v jadrovej elektrárni v japonskej Fukušime (2011) dalo nový impulz sporom, pochybnostiam o osohu a miere rizika, ale otvorilo aj priestor pre odborníkov, aby dokumentovali technické rozdiely medzi našimi atómkami a japonskou. Inými slovami a zjednodušene, u nás by pri podobnom probléme ako vo Fukušime technicky nemuselo dôjsť k rovnakým následkom alebo by k nim vôbec nedošlo.

SLEPÉ ÚNIJNÉ ULIČKY

Dnes sú tieto vedecko-technologické polemiky úplne odsunuté do úzadia a rovnako aj názory ekologov – ukázalo sa, že niektoré opatrenia Európskej únie v energetickej oblasti často viedli do slepej uličky. Vypomstilo sa to najmä Česku, kde za veľké miliardy bujnela výstavba zdrojov energie z obnoviteľných zdrojov, až sa tu otvorila hovorí o solárnej mafii a ako ju eliminovať. Ukázalo sa, že to bolo priveľmi ctižiadostivé, že politika zvyšovania podielu energie z obnoviteľných zdrojov hnala ceny nahor. Nápad Únie stanoviť stabilné ceny na dlhé obdobie viedol nielen k špekulatívnej výstavbe, ale aj zvyšoval ceny pre bežného spotrebiteľa a celkovo sa iné odvet-

via a v konečnom dôsledku samotné prostredie štátov Európskej únie stávalo nekonkurencieschopné.

ROVNOCENNÉ JADRO

Zmena v prístupe k jadrovej energii spôsobila, že strategické odvetvie sa ocitlo takrečeno na kolienach a trvalo roky, kým jadrovú energetiku opäť začali vnímať ako rovnocennú súčasť výroby energie. Únia sa oslabovala, stávala sa menej konkurencieschopná, a to v čase kríz a vysokej nezamestnanosti. Zápas za suverenity štátu sa vlastne sústreďoval na to, ako jednotlivé štáty obhajujú svoju energetickú bezpečnosť a rozloženie tzv. energetického mixu. Viaceré suverénne štáty prišli o svoju energetickú bezpečnosť aj preto, že Brusel a konkrétny komisár pre energetiku bol stúpencom trendu, aby Unia mala viac kompetencií v určovaní podielu získavania energie z jednotlivých zdrojov. To sa ukázalo ako neschodné, Brusel nakoniec bude modifikovať svoju energetickú politiku už do roku 2020 a potom od roku 2030 od nej zrejme celkom upustí. Ako prví tento priestor využili veľmi premyslene Maďari a vláda Viktora Orbána. Pre slovenskú laickú i odbornú verejnosť, ktorá vie, že atómu v Jaslovských Bohuniciach odstavili z politických, a nie z technických dôvodov, je to v mnohom poučná scéna.

SUPERTAJNÁ DOHODA

Celý problém nie je len odborný, ale aj politický. Prv ako sa Brusel rozhodol v decembri 2013 uvažovať o tom, ako vycúvať po roku 2020 zo závažných direktív o energetickom mixe, konal sa vlni v Budapešti energetický samit štátov Vyšehradskej štvorky. Uskutočnil sa pod maďarským predsedníctvom a kľúčovým bodom bola energetická bezpečnosť aj vzhľadom na to, že Maďarsko rozvoj vnútorného trhu s energiou chce mať usporiadaný už v tomto roku. Na zasadaní sa zdôraznilo, že každý členský štát EÚ má právo rozhodnúť sám o skladbe tzv. energetického mixu, a témou bola aj diverzifikácia zdrojov energonosičov, teda napríklad iných ako doterajších trás plynovodov. Maďarsko tak postupovalo v plnej zhode so svojimi integračnými záväzkami a dosiahlo zhodu v spoločnom postupe štátov V-4.

A po tomto prichádza finálne dejstvo – všetkým padajú klapky z očí, opona sa otvára – v polovici januára 2014 sa v Moskve podpisuje medzinárodná rusko-maďarská dohoda o spolupráci o dostavbe jedinej maďarskej jadrovej elektrárne v Pakši za ruský úver desať miliárd eur, pričom začiatok splátok je odsúhlasený až po dostavbe dvoch blokov s výkonom 1 000 – 1200 MW, teda zhruba po roku 2023. Maďarsko dostalo mimoriadne výhodný úver a realizuje naj-

väčší investičný projekt posledných desaťročí, ktorý osobne parafovali V. Putin a V. Orbán – pragmaticky, bez toho, aby vyvolali pochybnosti či už u susedov alebo v Bruseli, bez toho, aby sa otázka jadrovej bezpečnosti a zabezpečnosti politizovala. Je viac ako zrejmé, že EÚ, ako aj susedia vo V4 o dohode, hoci sa pripravovala na pochopiteľne tajných rokovaníach, vedeli, boli konzultovaní, informovaní.

STRATEGICKÝ A NÁRODNÝ

Výstavbu maďarských atómových blokov s takmer takým výkonom, ako dáva slovenská jadrová energetika, zabezpečí ROSATOM – bez výberových konaní, bez nekonečných tendrov – ako to bolo v prípade českého Temelínu, kde sa vytváralo nepretržité napätie okolo ruského, francúzskeho či amerického kandidáta či dodávateľa. České ekonomické médiá a aj Euroactiv našli pre rusko-maďarskú energetickú kooperáciu jednoduchý výraz: atómová svadba. Dohoda zastrešená prítomnosťou V. Putina a V. Orbána zabila niekoľko múch jednou ranou. A pre nás, pre slovenské prostredie s jeho nekonečnými diskusiami a so spochybňovaním projektu povedzme širokorozhodnej trate by mala byť poučením, ako má byť pripravená medzinárodná a určite aj dvojstranne výhodná kooperácia. Možno rozprava v maďarskom parlamente o jej schválení priniesie nové zaujímavosti, ale faktom je, že ROSATOM na čele s bývalým predsedom ruskej vlády Kirilenkom vytvrvalo akceleračnú pripravenosť technologického projektu vďaka širokorozhodnej trati by mala byť poučením, ako má byť pripravená medzinárodná a určite aj dvojstranne výhodná kooperácia. Možno rozprava v maďarskom parlamente o jej schválení priniesie nové zaujímavosti, ale faktom je, že ROSATOM na čele s bývalým predsedom ruskej vlády Kirilenkom vytvrvalo akceleračnú pripravenosť technologického projektu vďaka širokorozhodnej trati by mala byť poučením, ako má byť pripravená medzinárodná a určite aj dvojstranne výhodná kooperácia. Možno rozprava v maďarskom parlamente o jej schválení priniesie nové zaujímavosti, ale faktom je, že ROSATOM na čele s bývalým predsedom ruskej vlády Kirilenkom vytvrvalo akceleračnú pripravenosť technologického projektu vďaka širokorozhodnej trati by mala byť poučením, ako má byť pripravená medzinárodná a určite aj dvojstranne výhodná kooperácia. Možno rozprava v maďarskom parlamente o jej schválení priniesie nové zaujímavosti, ale faktom je, že ROSATOM na čele s bývalým predsedom ruskej vlády Kirilenkom vytvrvalo akceleračnú pripravenosť technologického projektu vďaka širokorozhodnej trati by mala byť poučením, ako má byť pripravená medzinárodná a určite aj dvojstranne výhodná kooperácia.

NA MARGO

Ako dlho ešte?

Čech Ivo Antušek nie je nijaký rýchlokvasený novinár, ved spolu s rodičmi prežil aj hrôzy koncentračných táborov. Keď som si prečítal jeho úvahu *Morálka a peniaze, pochopil som, aké prázdne a falošné je moralizovanie v slovenských médiách...*

Nie tak dávno prepukla u našich susedov tzv. náchodská aféra. V skratke: išlo o obchod s pornografickými fotografiami maloletých dievčat a chlapcov. Verejnosť – väčšinová mienka – aktérov a organizátorov tohto obchodu odsúdila. Svoje im vymeral aj súd, veľké „pálky“ za „ohrožovanie mravného vývoja a výchovy mládeže“ sú väčšinou nekompromisné a tvrdo potíhajú vinníkov. Antušek pripomína, že právo sa naozaj poušilovalo, a tí, ktorí patria za mreže, sa za mreže aj dostali. Pýta sa, ako je to s morálkou všeobecne. Ako je možné, že môžu existovať „podnikatelia“ v pornopriemysle, že môžu „podnikať“, generovať zisk, žiť si na úrovni horných desaťtisíc? Byť súčasťou spoločenskej smotánky, vystupovať ako celebrity aj s podporou médií? Publicista Antušek v tejto súvislosti nezabúda na vyjadrenia senátora a generálneho riaditeľa jednej z českých súkromných televízií Vladimíra Železného. „Je to vec dopytu a peňazi. Keď si to vy, televízni diváci, želáte a grafy sledovanosti potvrdzujú, že si to želáte, my vám to radi dodáme. Čím viac z vás sa bude na to pozeráť, tým väčší budeme mať my zisk z reklamy. A tým drastickejšie a krvavejšie horory a krváky vám môžeme nabudúce ponúknuť...“

Na Slovensku sú vyjadrenia mimoriadne podobné, ak nie totožné. Či sme už neraz nepočuli okridlenú vetu – diváci to chcú, poslucháči si to žiadajú? Áno, ide samozrejme o biznis, peniaze, zisky. Mravnosť, slušnosť a ohľaduplnosť sú nepodstatné, na nich sa nedá ryžovať. A Ivo Antušek uzatvára: „Nakoľko iná je morálka pána Železného od morálky kšeftárov s pornografiou z Náchoda?“

Prečo sa my na Slovensku nepýtame rovnako: aký je rozdiel medzi morálkou šéfov a vlastníkov našich médií, či už tlačových alebo elektronických, a morálkou podsveťtia, ktoré žije z pornopriemyslu, hazardných hier, násillia, vulgárnosti a iných podobných „záujmových“ sfér?

Verte, ten rozdiel nie je nijaký, všetkým ide rovnako o prachy, bijú sa o ne hlava-nehlava, svedomie-nesvedomie, len aby mali vily postavené v najrôznejších „slovenských“ Beverly, len aby ich kamery zachytili na takých či onakých párty spoločenskej smotánky.

„Ako dlho ešte?“ pýta sa Ivo Antušek české verejnosti. Kto sa s rovnako naliehavou otázkou obráti na slovenskú verejnosť?

(ib)

Karikatúra: A. MIŠÁNEK

Vo vlastných rukách máme život, kvalitu svedomia, atmosféru v rodine

Médiám chýbajú etické opraty

Poslanec slovenského parlamentu Branislav ŠKRIPEK (OLaNO) to nemá jednoduché. Zápasí s nemorálnosťou, vulgárnosťou a apeluje za návrat k tradičným hodnotám – zdôrazňuje prikladnosť a nenahraditeľnosť rodiny vo výchovnom procese mladých ľudí a dáva návrhy, ako žiť v súlade so svedomím, zásadami slušnosti, spravodlivosti, vzájomnej úcty a s kritériami ľudskosti.

Zhovárať sa Ivan BROŽÍK – Foto: archív B. ŠKRIPEKA

- Na Slovensku začíname hovoriť o novom fenoméne – o morálnej negramotnosti.

Opísal by som to ako všeobecnú hrubosť. Lahostajnosť k negatívam v jednotlivých drobných situáciách života, k prejavu účinnému uplatneniu hodnotovo správnych vecí, reakcií slušnosti a zásad spravodlivosti a úcty. Nadmieru sa zvyrazňuje telesnosť a sexualizácia bez hraníc. Do veľkej miery to rovnako platí aj vo verejných prejavoch, aj v osobnom správaní verejne činných osôb, ako sú politici a predstavitelia vlády a štátnej správy. Na Slovensku panuje mizivá autorita učiteľa, vychovávateľa, sociálneho pracovníka či zdravotnej sestry.

- Multikulturalizmus a liberalizmus má možno niektoré podnetné myšlienky, lenže u nás sa skôr prejavuje devastáciou tradičných hodnôt. Ktoré morálne imperatívy boli vždy Slovákom vlastné?

Úcta k Bohu, rešpekt voči kresťanskému učeniu, pomoc bližnému, pracovitosť, manželská vernosť, úcta k starším osobám, skromnosť, úsilie o zásadovú spravodlivosť, slušnosť, morálna cudnosť, rodinný život.

- Je podľa vás etická výchova v školách braná vážne, má v tejto podobe ako vyučovací predmet význam?

Myslím si, že vyučovanie etickej výchovy má dôležitý vplyv na stav morálneho vnímania mladých ľudí. Viem, že si ho mnohí na školách vyberajú ako alternatívu voči náboženskému vyučovaniu, pretože sa s ním nevedia stotožniť, a to si cením, pretože to umožňuje aj ľuďom bez vierovyznania zaoberať sa etickými princípmi a morálnymi dilemami a hľadať a nachádzať na ne odpovede. Zaiste mu však treba dať patričnú vážnosť a dôraz. Bol by som rád, ak by mal serióznosť zástož vo vyučovacom procese škôl.

- Z výchovy mladých ľudí sa akosi vytráca pôvodne dominantný článok – rodina. Prečo súčasná rodina nedokáže formovať budúceho občana k morálnym a etickým zásadám a vštepiť mu základné princípy slušnosti?

Práve pre absenciu týchto hodnôt u samotných manželov – rodičov detí. Z veľkej miery sa narušil či stratil zmysel, dôvod a podstata toho, na čo sú takéto hodnoty vôbec potrebné. Zmysel existencie týmto hodnotám odobral, nahlodil, deformoval bezhodnotový ateizmus v rôznych podobách. V tej najvypuklejšej – úplne odmietnutie existencie Boha a celého židovsko-kresťanského konceptu a následne vytvoreného antireligiózneho systému; teda od čiastkových prejavov v podstate ateistických či bezbožných postojov až po bohorúhačstvo. Samotná rodina bez pevného základu v srdciach a myšliach rodičov potom pravdaže nevie vštepiť svojim deťom dôvody a zásady, prečo by mali vo svojom svete – od základnej školy po vlastný samostatný život – uplatňovať silné etické a morálne princípy a hodnoty. Čo má teda mladý človek robiť? Kde si má osvojiť hodnoty, o ktoré sa má opierať, a prečo ich má presadzovať? Prečo má niečo meniť na lepšie? Očakávame azda, že na to príde len tak sám od seba? Iste, zrejme sa to niekoľkým vnútorným silným jedincom podarí, niekoľkí budú mať predsa len dobrú rodinu, ktorá si svoje zásady vybudova-

la či už na religióznych základoch alebo bez nich. Podľa štatistik sa však takmer polovica rodín na Slovensku rozpadá, takže rodiny sú poškodené alebo prežívajú v rôznych hybridoch (ktoré zaiste nemusia byť a priori zlé, ale nie sú správne, a preto opäť neposkytujú to najlepšie), takže mládež je do veľkej miery frustrovaná. Je len málo rodín, ktoré v súčasnosti vedia vytvoriť nejaký hodnotový systém a odovzdať ho svojim deťom dostatočne odôvodnene.

- Má podľa vás v parlamente táto téma, či skôr tieto témy, dostatočnú podporu kolegov poslancov? Berú ju vážne, alebo iba ako akýsi moralizátorský výstrelok?

Ja som pred Národnú radu SR nastolil potrebu presnejšie sa vyhraniť voči hrubosti v publikovanej ľudskej nahoty v dennej tlač, obmedziť novelou zákona spôsob, ako nahé ľudské telo zobrazovať, pretože v tejto oblasti akoby už vydavateľia nepoznali nijaké hranice, zásady, normálnosť... Bohužiaľ, ak sa zdravý morálny barometer stratil u majiteľov mediálnych domov, vydavateľov časopisov, šéfredaktorov a editorov, potom musí prísť reštrikcia, ktorá nastaví latku. V parlamente som sa ohradil aj proti tomu, že niektorí poslanci neváhajú byť v parlamente opití, a predložil som novelu rokovacieho poriadku, aby boli aspoň vylúčení z rokovacej sály, ak sú v stave viditeľnej opitosti. Považujem to za poburujúce a neprístojné! Poslanec v takomto stave (už nehovorím o možnej neschopnosti vzdať sa takéhoto zlozvyku) nemôže rozhodovať o zákonoch pre päť a pol milióna obyvateľov našej vlasti. Za hnutie Obyčajní Ľudia a Nezávislé Osobnosti sme rovnako predložili do parlamentu dôkladne prepracovaný protikorupčný zákon, aby sa ľudia nebáli oznamovať korupčné aféry.

- Kde, kedy a ako by mala spoločnosť zaveliť: Stop, takto to už ďalej nemôže ísť, treba začať konať a treba nevyhnutne urobiť také opatrenia, aby nemorálne, neetické konanie bolo tak isto na pranie ako konanie protizákonné?

No, tak na to je zrejme ťažká odpoveď – „spoločnosť“ je predsa neosobný pojem. Ona nezavelí, aby dala hrádza – reštrikciu takému konaniu. To môžu len konkrétne autority. Tie svojím prejavom a život-

ným postojom budú stáť za myšlienkou, že spoločensky etické konanie na vysokej úrovni je potrebné a že porušovanie tohto kódexu bude potihované. Vidím to tak, že v súčasnosti sa takýmto porušeniam etiky a morálky všetci iba prizerajú a nepovedia slovo, aby to označili a odsúdili. Alebo len krčia plecami, že čo s tým, prípadne povedia, že to musí každý sám za seba a každý sám od seba, že to je jeho problém, on sa tým prezentuje... Toto zaznievalo na moje návrhy aj v rokovacej sále NR SR. Lenže podstatnú časť toho, ako sú vnímané tieto hodnoty vo verejnosti, tvoria práve osobnosti, čo verejne najviac vystupujú, teda samotní vládni predstavitelia, politici a podobne. Ak si títo myslia, že im sa všetko „prepečie“, potom nemožno čakať zmenu. Preto treba mať týchto verejných predstaviteľov na vysokej osobnostnej úrovni. Takých ľudí si musia vybrať a zvoliť občania. To zas predpokladá, že tí sa budú zaujímať o politiku, starať sa politikom do remesla, volať ich na zodpovednosť.

- Terajší pápež František vysielal svetú jedno pozitívne posolstvo za druhým, odkaz za odkazom, ktorými sa usiluje ľudí prebrať z letargie a vniesť do nich ducha humánnosti, láskavosti, porozumenia a dobroty. Počujeme a vnímame jeho slová na Slovensku dostatočne?

Súčasnemu pápežovi sa teším. Zatiaľ stále prekvapuje svojimi vyjadreniami a krokmi. Zdá sa mi, že to povzbudzuje veľmi veľa ľudí a budí v nich nádej na zmenu k lepšiemu – ako hovoríte – k duchu dobra, láskavosti, porozumenia a dobroty. Isteže, neviem odhadnúť, nakoľko nás už z letargie na Slovensku prebral a nakoľko sme ho vypočuli. Dá sa len povedať, že vidím veľký ohlas, ktorý vyvoláva jeho pôsobenie, nadšenie a súhlas. Verím, že to v našej krajine každý dôsledne prenesie do svojich vlastných činov, lebo iná cesta k zmene (teda v tomto prípade k vypočutiu a nasledovaniu pápeža) ani nevedie. Toto je vôbec prvý stupeňok – že ja sám začnem tak konať. Prajem si pre Slovensko, aby to tak bolo a modlím sa za všeobecnú zmenu k lepšiemu.

- Musí Slovensko nasledovať príklad upadajúcich kultúr a spoločenstiev a pestovať „kultúru spotreby materiálnych hodnôt“ namiesto kultúry ducha? Nad čím by sme sa mali zamys-

lieť, čo robiť v spoločnosti inakšie?

Nie, určite nemusí, veď už dlho jasne pozorujeme, že takýto konzum nás len požiera a rozkladá, deštruuje. Mnoho ľudí si to už uvedomuje, vedia to zhodnotiť ako negatívne, len ešte málo chápu, že o zmenu sa môžeme postarať sami. Každý máme vo vlastných rukách svoj život, svoju rodinu, svoje okolie. Ľuďom na Slovensku musí v myšliach svitnúť, že nemožno čakať, až niekto niečo zmení, ale sami musíme tvoriť to, čo nám chýba. V tom je ohromne kreatívny potenciál obrovskej spoločenskej zmeny, kde je ukrytý synergický efekt. Ak každý začne konať smerom k dobru, dokážeme vytvoriť veci prospešné nám všetkým. Treba vyjsť zo seba, z negativizmu a z večného čakania na niekoho iného či na zmenu, treba vykročiť! Vtedy zbadáme ďalších a môžeme si pomôcť, spojiť sa alebo obohatiť navzájom. Osvojme si deti z domovov, aj keď už máme vlastné, a darujme im domov a nový život, spravme z nich krásnych ľudí...

- Mladí ľudia sú vo všeobecnosti veľmi odmietaví voči akýmkoľvek nariadeniam, príkazom či zákazom... Ako ich teda motivovať, aby boli sami schopní vnímať a nasledovať pozitívne vzory a námeť?

Začnime tam, kde je to najľahšie. U vlastných detí, od malička, iba tým, že vo svojich rodinách budeme tvoriť atmosféru krásy, dobra a pokoja, vznešených myšlienok, ale i pevných zásad a disciplíny, v ktorej vyrastú. Nech sa prostredie nášho domova vyznačuje zdvorilosťou otcov k māmám, peknými slovami, ktoré budujú dôstojnosť a sebavedomie detí, pochvalami a povzbudením, motiváciou k vyšším metám a prekonávaniu svojich lenivostí a obmedzení. To najväčšie poslanie, čo rodičia majú, je vychovávať z detí prirodzené osobnosti slovenskej zeme. Preto sa treba zo všetkých našich síl zamerať na deti do veku dvadsiatich rokov. Tráviť s nimi čo najviac času, viesť rozhovory, ozrejmovávať problémy, usilovať sa poznať ich svet a nenásilne sa doň adaptovať. Učiť ich poznať vlastť, jej históriu a osobnosti, prírodu a možnosti. Aby ju milovali a formovali jej budúcnosť, nenechali ju upadať a sami ufrknúť kamsi za hranice...

- Mediálna sféra a civilizovanosť spoločenstva – ako tu vzájomne funguje ovplyvňovanie a ako by mohlo, či malo?

Dnešok je časom informačných technológií a médií; je to skutočná mocnosť sveta a nie je možné žiť mimo nich. Okrem bežných a všeobecne známych televízií, rádii, novín a časopisov (ktoré bez problémov pozná aj najstarší obyvateľ Slovenska) je to aj novší svet internetu a tzv. sociálnych sietí. Som presvedčený, že je silné prepojenie, skoro priama úmera medzi tým, čo človek z médií dostáva pred oči a do svojho vnútra a ako potom premýšľa. Printové médiá nemajú skoro nijaký regulatív, takže neraz sú v nich veci, nad ktorými súdnemu človeku zastáva rozum. Internet je úplne neregulovaný, takže – budem expresívny – tam človek nájde skutočný des: vraždy, hororové odrezávanie údev zažíva, mučenie, znásilňovanie, sex cez obrazovku, pornografiu, sexuálne orgie, iné zvrátenosti, horory, katastrofické filmy, lákadlá siek, čarodejníctva, čiernu mágiu, okultizmus, hazardné hry či nábádanie na kriminálne činy. Povedať však len, že by to bolo potrebné vtesnať do istých medz, hraníc, nestačí. V dnešných časoch, keď sa klaníme teľaťu konzumu, akejsi demokracie vyvolených a bezbrehej osobnej slobody, je priam hrdinstvo poukazať na negatívne vplyvy a javy. Myslím si, že treba nájsť v tomto prístupe zdravý rozum a využívať nové médiá v spoločnosti len na dobro a budovanie hodnôt krásy, vznešenosti, dobra a rozvoja.

Do škôl za pedagógov by mala ísť intelektuálna elita nášho národa

Výkrik smädného v spúšti školstva

Peter KOZOLKA - Ilustračné foto: E. SEMANCO

Vo verejnej mienke v poslednom čase zarezovala správa o výsledkoch slovenského školstva po medzinárodnom testovaní. Bola viac ako znepokojujúca. K tým, čo sa na týchto nelichotivých výsledkoch podpísali, čo ich vlastne produkujú, by sa najradšej neprihlásil nikto, tí rafinovanejší sa tvária podľa známeho: ja nič, ja muzikant, tí naivnejší sú nemilo prekvapení.

Ak publikované neradostné zistenia skutočne niekoho trápia, tak sú to tí, ktorých zárobky či dôchodky sú podpriemerné. Tí, ktorým ešte – ako ste to nedávno napísali v SNN – bije v hrudi slovenské srdce. Učil som štyridsať rokov (bežne sa k tomu nepriznávam) a bol som, žiaľbohu, priamym účastníkom strmhlavého pádu nášho školstva po roku 1989. Musím poznamenať, že som bol aj v japonských, amerických, kanadských, španielskych, vo švédskych a v iných školách, a keď som chcel to dobré a možné z nich aplikovať na svojom školskom piesočku, povedali mi politickí nominanti, že „osvietencov“ nepotrebujú. Uchoval som si korešpondenciu, v ktorej píšem vedúcej Pedagogického odboru Matice slovenskej: „... Ak nenastane v našom školstve bezodkladná náprava, budem o pätnásť rokov očakávať, kto sa prihlási k zodpovednosti za budúci (dnes už súčasný) katastrofálny stav v školstve.“ Nie som šťastný, že sa mi predpovede splnili. V mojej hrudi ešte slovenské srdce bije a na mojom dome veje slovenská zástava.

NIET ĽUDÍ...

Ako samozvaný, a teda nevítaný hosť zúčastnil som sa v roku 2000 na zasadaní expertnej skupiny pre projekt ministerstva školstva Milénium. Pre člena Pedagogického odboru MS nebolo ani cestovné, ani lístok na obed. Nemal som hlasovacie právo a keď som sa chcel aspoň cez prestávku porozprávať, nemohol som, lebo sa tam nehovorilo po slovensky...

Považujem za úspech, že nás ako delegáciu matičiarov prijal vtedajší minister Ftáčnik. Prijal, a to bolo všetko. Predložil som mu vtedy návrh, že by bolo dobré do nových projektov zapracovať aj kresťanský motív, ako je to v nórskom modeli. Zodpovedalo by to kontinuálnemu vývinu i humanizácii školy. Navrhol som mu, aby sme do vyučovacieho procesu na základných školách zahrnuli aj výchovu k vlastenectvu, národnému povedomiu, organizácii práce, rodinnej ekonomike a výchovu k občianskej statočnosti. Po krátkej odmlke povedal: A kto by to už učil?

Očakával som, že sa to po nástupe národne orientovaného ministra zmení. Nič sa nestalo. Najiniciatívnejším sa mi preto javí László Szigeti, žiaľ nie pre to, čo som ja chcel...

Hovoril som tiež o bezodkladnej terapii vo vyučovaní dejepisu, ktorá nutne predpokladá učebnice, v ktorých nebudú deformované a zamlčované dejiny. Namiesto jednej, dvoch hodín dejepisu týždenne štyri hodiny, ako je to v Peru, ale i v susednom Maďarsku. Videl som, ako Japonci učia dejepis v Panteóne, na miestach udalostí. My Panteón nemáme, ale máme pamätníky! Ja som bol ako učiteľ dejepisu v Mútnom (Horná Orava) so žiakmi pri Vozokánskom levovi, v Černej, na Strečne, v Bini... V roku Svätopluka by sa patrilo ísť k jeho monumentu na Bratislavský hrad a na 150. výročie narodenia A. Hlinku k jeho pomníku v Ružomberku, v Ružinove alebo k súsošiu Rázusa a Hlinku do Zvolena a porozprávať žiakom príbehy spojené s týmito veľkými mužom...

LIPKA Z JAPONSKA

Smiali sme sa po novembrovom prevrate do popuku na spartakiádach, na záujmovej a krúžkovej činnosti, ktorou sme žiakov odpúťovali od nudy, zločinnosti, drog. Kto už len dnes má záujem zamýšľať sa nad osožnosťou organizovanej detskej činnosti! Bol som v japonskej škole, v ktorej zo šesťsto žiakov dvesto päťdesiat spievalo v štyroch speváckych zboroch. To ste mali vidieť, keď pol tisícky malých školákov s lesklými čiernymi vláskami burácalo dovtedy, kým sa dirigent neobrátil smerom k spevokolu a nezdvihol ruky. Vtedy azda nejaký čarodějník vypol v telocvični zvuk. Nad rozziarenými očkami sa nepohli obrvy a po skončení skladby – i tej našej Horela lipka, horela, ktorú majú v Japonsku ako skvost v učebniciach hudobnej výchovy – nasledovala frenetická demonštrácia radosti, krásy a lásky. Neodporúčam vám organizovať spevácky koncert žiakom našej školy! Bol som raz svedkom, ako náš moderátor prišiel s detským audiótorom do konfliktu. Triedne učiteľky, ktoré sedeli pohromade,

to nezvládli, a pravdupovediac ani sa o to neusilovali.

Dal som sa ešte ako šesťdesiatosemročný nahovoriť na ročné zastupovanie na základnej škole. Nech mi milostivý pánbožko odpustí moje doterajšie previnenia! Tých žiakov, ktorých som začal učiť a vychovávať v roku 1965 všetkých navrhujem na blahorečenie...

Počas tejto mojej ostatnej školskej skúsenosti som si pred hodinou do istej triedy nadchádzal o dve chodby, aby som si skrátill čas pobytu v triede. Vyholené lebky, pirsingy, reťaze, čižmy, cigarety, drogy, porno, nohy na stole a tie výrazy! Kým učiteľ bude tvor, do ktorého si bude môcť (beztrstne) pätnásťročný fagan kopnúť, a nielenže ho nikto nechráni, ale nespí sa ani zakryť tvár pre úderom – lebo vtedy by bol považovaný za absolútneho „neschopáka“ – nespí sa prudko pohnúť, zvýšiť hlas, pretože ho monitorujú pätnásťročné mamičky dotykovými telefónmi a hneď je na sulte škandál ako svet, na ktorom si so zvrátenou radosťou zgustnú senzácietlivé komerčné televízie a ešte sa na tom príživí aj EÚ.

VEČNÝ SUPLIKANT

Na slovenského učiteľa, aj keď nedoceneného, sa váľajú všetky dôsledky zle fungujúcej spoločnosti. Má prehrádzať frontálny útok zla, riešiť a sanovať, čo sama spoločnosť rúca a kazí. S veľkým sebazaprením sa zmieňujem o tom, akým kalom a hnušom krmia našu mládež práve tie farizejské komerčné médiá: násilie, vraždy, lúpeže... Je to zámer? Vari máme prázdne cely vo väzniciach, ktoré treba pre lepšiu funkčnosť ekonomiky zaplniť?

Viem, že prebujnenú korupciu liečiť je prinajmenšom problém taký veľký, ako ozdraviť metastázami prebujnený organizmus, ale iná cesta nie je. Ak tento zo socializmu zdedený systém nezrušíme a nezreparujeme, nemôžeme očakávať zlepšenie pomerov v školstve – ani trojnásobné platy ho nezlepšia. Práve naopak, až potom by sa do funkcií dostali „kádre“!

Aj v začarovanom kruhu sme nútení hľadať začiatok. Teda vajce či sliepka? Ak do bohosloveckých fakúlt neprijímajú ateistov (tí sa tam ani nehlásia), tak na pedagogické fakulty by nemali prijímať adeptov, ktorí nemajú vzťah k tomuto povolaniu. Pre nich je učiteľské povolanie utrpením a pre spoločnosť nešťastím.

Hlas volajúceho na spúšti slovenského školstva? Prečo učiteľia zostávajú ako otroci vo svojej ťažkej a zodpovednej robote, ktorej komplexný zmysel im často aj uniká. Tá apaticky prijímaná poníženosť, nestatočnosť, nedostatok stavovskej hrdosti, nízke sebavedomie, oni sami si nedoceňujú mieru a význam svojej práce. To všetko ich stavia do prežalostného postavenia. Múdra vláda nepotrebuje štrajky pedagógov, aby o tom vedela a chcela to napraviť. Sama by mala doceniť prioritu školstva. Povedali by ste: My nie sme v Japonsku. Ja vravím: Veď práve preto nie sme. Do školstva by mala ísť elita, výkvet spoločnosti.

Autor je člen Pedagogického odboru Matice slovenskej.

SLOVENSKÉ MÉDIÁ

Televízna relácia O 5 minút 12 napoludnie 26. januára ukázala veľmi názorne nielen slabiny tejto verejnoprávnej inštitúcie, ale aj celkovú profesionálnu nepripravenosť besedy organizovať, ak je RTVS pod tlakom prudkého vývoja udalostí. Kľúčovou témou bol vývoj na Ukrajine. Ukázalo sa, na čo spravodajský tím RTVS má aj na čo nemá.

Diskusia v RTVS sú tendenčné a nepripravené

Keď beseda ide na voľnobeh

Dušan D. KERNÝ – Ilustrácia: Lubomír KOTRHA

– teda ako najväčšiu šanca televízií! Nestačí vysielať v HD, ale najmä v obsahovej kvalite!

NÁS SA TO TÝKA

Dnes je veľmi jasné, ako sa vývoj v ukrajinského suseda týka Slovenska. Jeho cesta do Európy bude aj cesta na a cez Slovensko, môže priniesť mnohé zmeny. Slovensko sa musí spytovať, čo to preň znamená, čo to prinesie? Je trápne, keď sa poslanec NR SR opiera najmä o citáty americkej diplomacie či špičkového britského analytika, autora dômyselného návrhu, ako čeliť Rusku aj za cenu veľkých ekonomických bolestí. Je to nevedomosť alebo úmysel, keď sa hovorí len o práve na slobodu prejavu a zhromažďovania a nepovie sa, že to v Kyjeve vyživujú vyslovene nacionalistické sily, ktoré sú priamo alebo nepriamo zviazané s rasistickým, antisemitským podhubím či reziduami.

Na Slovensku sa strhla politická aj mediálna búrka, keď v boji o banksobystrické županstvo zvíťazil Marián Kotleba. Na Slovensku sa však mlčí o skutočnej tvári časti ukrajinských radikálov, medzi ktorými by vynieval banksobystrický župan ako baťoľa. Vlastne nemlčí sa, len zamlčiava, pretože radikáli z Kyjeva, nad ktorými stratili kontrolu aj V. Kličko a ich odiálny predstaviteľ Tjahnybok, by v EÚ boli absolútne neprijateľní. Predstaviť EÚ si však od pástierskeho šampióna, ktorému by tu zrejme nikto ruku nepodal, nechá pred kamerami bozkávať ruky – lebo práve radikáli posilňujú protijanukovičovskú opozíciu, ktorú značná časť politikov i verejnosti u nás vníma ako protiruskú, a to jej stačí.

MINISTROVO SÓLO

Nedeľná beseda O 5 minút 12 priniesla repetíciu vystúpenia jedného zo zúčastnených, ktorú mal takmer doslova tri dni predtým tiež na obrazovke RTVS. Lenže faktografiou musel vlastne nahrádzať prácu zahraničného spravodajcu, ktorého RTVS do Kyjeva neposlala – vystačila si s bratskou pomocou reportérsky dominantných Čechov. Výnimočne bolo vystúpenie ministra zahraničných vecí a európskych záležitostí M. Lajčáka. V relácii, kde mu moderátor ani poslanec neboli partnermi, pripomenul kľúčové veci – význam toho, čo sa deje na Ukrajine pre Slovensko, dôležitosť partnerského rozhovoru s Ruskou federáciou a varovanie, aby sa Ukrajina u nás doma nevyužívala na žabomyšie volebné vojny. Ak by mal minister kvalifikovaných partnerov, mohla to byť zaujímavá beseda. Takto sa popri už spomínanom ukázalo, že časť poslancov NR SR prežíva akoby boli treťohorní dinosaury s rovnakým protiruským myslením z epochy studenej vojny. Tiež sa ukázalo, že rozhodujúci vplyv na smerovanie slovenskej zahraničnej politiky – popri príslušných ministerských rezortoch – nemajú politické strany, ktoré sa opierajú o voličov, ale nevládne či mimovládne organizácie.

CHÝBA POTENCIÁL

Otázka naozaj nie je o českej televízii či o češtine v slovenskej televízii – ide o to, že v bratislavskej spravodajskej redakcii RTVS zrejme nie je zázemie na pochopenie situácie u nášho východného suseda. Pripomeňme si, že protesty v Kyjeve sa začali koncom novembra 2013! Medzitým sa rozšírili nielen do regiónov Ukrajiny, ale zároveň sa stali zdrojom veľkého napätia vo vzťahoch medzi Európskou úniou a Ruskou federáciou. V podstate ani takmer dva mesiace nestačili bratislavskej spravodajskej redakcii na to, aby sa s jedným z najzávažnejších problémov politiky Európskej únie, a tým aj SR, profesionálne vyrovnali, aby neostali v krátkych nohavičkách provinčnosti. Kedysi cieľene budované spravodajské štúdio STV v Košiciach, ktorému by bola Ukrajina prirodzene najbližšia, je teraz postavené na selanky typu Kvarreto alebo doslova opreté o „kapuru“...

MODEROVALI SA SAMI

Beseda servírovaná k nedeľnému rezu ukázala viac ako názorne, že moderátor to zobrať viac ako dispečer, nebol kvalifikovaným partnerom pre pozvaných hostí – najmä nie pre ministra zahraničných vecí a európskych záležitostí, ktorý sa prakticky moderoval sám, ale ani pre predsedu zahraničného výboru NR SR a čelného predstaviteľa nevládnej Spoločnosti pre zahraničnú politiku. Na redaktorskom prístupe, jeho otázkach-neotázkach bolo zrejme, že Ukrajina v redakcii spravodajstva nedominuje tým spôsobom, akým by mala – ako najväčší geopolitický problém, ktorý sme tu mali od veľkého rozšírenia NATO a EÚ v roku 2004 zároveň s prudkým nástupom tzv. oranžovej revolúcie a pádom predošlého režimu a systému na Ukrajine

Prečo Nemci z tretej ríše pripravili tajný plán Trójsky kôň Kapitoly o maďarskom fašizme

Text a foto: Vojtech KÁRPÁT

III. časť

Horthyho „impérium“ sa začínalo rúcať na prelome rokov 1943 – 1944. Nemecká ríša sa začala presviedčať o tom, že verný maďarský vojnový spojenc sa špekuluje o odskočení od „osudového spolenectva v boji proti židobolševizmu“. Už od jesene 1943, keď sa množili správy o kontaktoch maďarských politických a vojenských reprezentantov so Spojencami, vzniká v nemeckom generálnom štábe vojenský plán s krycím názvom Trójsky kôň, ktorý neskôr nemecká generalita premenovala na Margarethe...

Maďarsko podľa tohto plánu mala obsadiť nemecká branná moc a s jej pomocou sa mala nastoliť silná národno-socialistická pronecká diktatúra, ktorá by garantovala kontinuitu maďarského totalného frontového nasadenia.

■ ČAKANIE NA PRÍLEŽITOSŤ

Domáci národní socialisti, takmer úplne zjednotení do Strany šípových krížov (Nyilaskeresztes Párt – NKP, tzv. nyilasi.), čakali na svoju príležitosť od roku 1939. Horthy ich však považoval po pri komunistoch za najväčších politických oponentov a za reálne nebezpečenstvo – až príliš úspešne sa šírili ich rady v maďarských mestách aj na maďarskom vidieku. Otvorene kritizovali horthyovský režim, jeho všeobecnú zaostalosť, stagnujúcu životnú úroveň, kastovníctvo, nedôsledné reformy v sociálnej oblasti. Ďalšia kritika od nyilasov sa sústredila na nedôsledné riešenie tzv. židovskej otázky i na nedostatočné mobilizovanie maďarských rezerv na frontový boj proti bolševickej hrozbe.

Vodcu NKP Ferenc Szálasiho od roku 1939 viackrát väznili a množstvo centrálnych i regionálnych funkcionárov sa do leta 1944 tiež ocitlo na niekoľko mesiacov za mrežami. Horthy osobne riadil potieranie národných socialistov a na ich uväznenie využíval vykonštruované procesy s hlavným bodom obžaloby, ktorý znel: príprava atentátu na ríšskeho regenta Miklósa Horthyho. Napriek zúfalým prosbám maďarských nacistov o pomoc, Hitler ostával k ich prosbám hluchý a nemeckí nacisti sa ani raz nepokúsili intervenovať v prospech svojich perzekvovaných maďarských imitátorov. No sporadicky im v tajnosti poskytoval finančnú a materiálnu pomoc.

Rovnako ako v prípade Rumunska (Železná garda) a Slovenska (Hlinkova garda) preferovala Nemecká ríša oveľa viac relatívnu stabilitu tradicionalistických autoritárskych spriateleneých a priamo kontrolovaných režimov, ako by mala riskovať sociálne nepokoje s nástupom nacistických radikálov, ktorí ani zďaleka nemali jednoznačnú väčšinovú podporu obyvateľstva a žiadali rozsiahle štruktúralne a personálne zásahy do spoločenského, hospodárskeho a vojenského systému. Ten zabezpečoval síce skromné, ale kontinuálne materiá-

ne a vojenské dodávky pre vojnovú mašinériu na východnom fronte.

■ REGENTOV KONIEC

Hitler informoval Horthyho o zámere vojensky obsadiť Maďarsko 18. marca 1944 na osobnej schôdzke v Klessheime. Odôvodnil to potvrdenými správami o zradnom vyjednávaní premiéra Miklósa Kállayho o možnostiach Maďarska vystúpiť z vojny. Horthyho vyhrážky Hitlera zaskočili, rázne verbálne protestoval a bez pozdravu zo stretnutia odišiel. Najponížujúcejšie pre Horthyho bolo Hitlerovo ultimátum, podľa ktorého pri akomkoľvek odopre Maďarov povolí jednotkám slovenskej a rumunskej armády zúčastniť sa spolu s jednotkami Wehrmachtu a Waffen SS na vojenskom obsadení Maďarska. Horthy schladol a privolil, že zostane na ďalšie rokovanie. Naliehali na neho generáli víťaz Lajos Csataj a víťaz Ferenc Szombathelyi, ktorí s ním prišli do Klessheimu. No i sám si uvedomoval, že v prípade jeho tvrdohlavosti môže veľmi rýchlo „vypadnúť z hry“ a ďalší osud Maďarska sa dostane do rúk maďarských národných socialistov, jeho starých nepriateľov a konkurentov.

Trójsky kôň, operácia Margarethe sa začala nasledujúceho dňa – 19. marca 1944, keď nemecká armáda postupne obsadzovala maďarské územie. Premiér Kállay získal azyl na tureckom veľvyslanectve, odkiaľ ho vydali až 19. novembra 1944 na základe ultimáta novej Szálasiho vlády. Novým predsedom maďarskej vlády sa stal generálmajor vo výslužbe Döme Sztójay, ktorý bol od roku 1936 maďarským veľvyslancom v Berlíne.

Ani do tejto vlády sa však zástupcovia NKP nedostali. Pokladali to za ďalšie nedocenenie ich vernosti a oddanosti Nemeckej ríši. Sztójajho vláda však úplne podliehala výberu a kontrole nového nemeckého veľvyslancu Edmunda Veesenmayera. Nastali rozsiahle protizidovské represálie. Židia boli označení žltou Davidovou hviezdou, zahnaní do geta a od 5. mája 1944 začali ich deportácie do nemeckých koncentračných a vyhladzovacích táborov. Len v samotnej Budapešti sa ich počet odhadoval na dvestotisíc osôb. Maďarská odbočka Svetového židovského kongresu odhadla po vojne celkové straty na životoch z radov maďarského obyvateľstva židovského pôvodu na päťstošesťdesiat tisíc osôb.

Od marca 1944 mohli Waffen SS uskutočňovať slobodný a ne-

obmedzený nábor maďarských občanov do svojich radov.

■ V ZNAMENÍ SMRTIHLAVA

Okrem toho platila povinnosť vojenskej služby v jednotkách Waffen SS aj pre všetkých etnických Nemcov s maďarským štátnym občianstvom, starších ako sedemnaásť rokov. Tých zaradovali väčšinou k divíziám SS Horst Wessel, Florian Geyer, Ungarn (neskôr premenovaná na Maria Theresia) a Reichsführer SS. Paralelne prebiehala realizácia plánu výstavby divízií SS, ktoré by boli zložené z etnických Maďarov (Hunyadi a Hungaria). Ich ideovou a personálnou základňou sa stal Zväz bojovníkov východného frontu (Keleti Arcvonal Bajtársi Szövetség – KABSz), ktorý združoval frontových veteránov bojujúcich v rokoch 1941 – 1944 proti ZSSR. Spolok mal výraznú proneckú orientáciu, propagoval a šíril medzi vojakmi i civilnými obyvateľstvom ideológiu národného socializmu a viery v konečné vojnové víťazstvo Nemeckej ríše. Od apríla 1944 sa začali na uliciach objavovať jeho plagáty a letáky s lebkou na šablách a burčujúcimi heslami Harc! (Bojuj!), Győzelem, vagy halál! (Víťazstvo alebo smrť!) alebo Magyar nemzeti szocializmus = élet és jövő. Zsidó bolševizmus = nyomorult halál (Maďarský národný socializmus = život a budúcnosť. Židobolševizmus = biedna smrť).

Fanatickí členovia organizácie KABSz bojovali do posledných mesiacov druhej svetovej vojny a stali sa nástrojom represívnych akcií proti oponentom režimu NKP, maďarským odbojárom a rasovo prenasledovaným občanom. Najodhodnutejší a najvernejší aktivisti tohto zväzu vytvorili samostatnú bojovú skupinu (SS-Kampfgruppe Ney), ktorú viedol bývalý právník SS-Obersturmbannführer Dr. Károly Ney, jeden z najaktívnejších funkcionárov a organizátorov spolku KABSz. Symbolom Zväzu bojovníkov východného frontu bola lebka so skríženými šablami na gotickom štíte. Polovojenské formácie spolku KABSz, ktoré sa nazvali Légiou smrtihlava (Halálfejes Légió), nosili biele košeľe s čiernou kravatou a čiernymi jazdeckými nohavicami. Rovnošatu dopĺňali čierne kožené čizmy a čierna rukávová páska s bielou lebkou na skrížených šablách (mečoch). Formovanie ďalších dvoch plánovaných divízií SS Gömbös a Görgey sa už pre rýchly postup frontu nepodarilo uskutočniť.

Predseda KABSz Béla Imrédy pri prejave k spolubojovníkom.

POZNÁMKA

Zabehnutou diplomatickou tradíciou je, že počas štátnych návštev v Taliansku sa uskutoční aj návšteva rímskeho arcibiskupa, ktorý je zároveň hlavou katolíckej cirkvi – pápežom. Výnimkou nebola nie tak dávna návšteva ruského prezidenta Vladimíra Putina vo Vatikáne. Možno očakávať prelom vo vzťahu Vatikánu s ruskou pravoslávnu cirkvou? Nielen touto otázkou sa zaoberal Viacheslav Kostikov, veľvyslanec Ruskej federácie vo Vatikáne v rokoch 1995 – 1996, vo svojom článku v ruskom týždenníku Argumenty a fakty (č. 48/2013).

Spoločná reč V. Putina a pápeža Františka

Tlak islamu spája

Ivan LUŽÁK

Tradícia tohto druhu návštev vo Vatikáne siaha k M. Gorbačovovi. Bol to prvý pokus usporiadať vzťahy po panovaní „doby ľadovej“. Pokus usporiadať nielen medzinárodné vzťahy, ale v prípade úspechu priniesť otepľenie aj do medicirkevných vzťahov. Zámery sa však neuskutočnili. Bremeno vzájomných požiadaviek a krívd bolo príliš ťažké. Tým viac, že prejavy nedôvery a niekedy aj nepriateľstva medzi dvomi vetvami kresťanskej cirkvi – katolíckej a pravoslávnej – pretrvávajú stáročia. Viaceré opatrné pokusy prekonať odcudzenie sa skončili neúspechom. Pripomeňme len, že moskovskí patriarchovia sa nikdy osobne nestretli s pápežmi. Kontakty medzi Vatikánom a Moskovským patriarchátom sa udržiavali ako pravidlo na úrovni cirkevných zmocnencov „ministerstiev zahraničných vecí“.

■ NEVYHNUTOSŤ DIALÓGU

V Moskve i vo Vatikáne pochopili, že pri rastúcom tlaku na kresťanský svet zo strany iných náboženstiev, za rozširovania sektárstva a krízy kresťanskej morálky v Európe je dialóg nevyhnutný. No ťarcha krívd bola príliš veľká. Dokonca ju neuľahčovalo ani to, že počas bojového ateizmu v sovietskom Rusku preukazoval Vatikán pravoslávnu materiálnu a morálnu podporu. Tak to bolo trebárs v čase veľkého hladu v Povolží v rokoch 1921 – 1922.

Vatikán sa však nikdy nezdával nádeje na expanziu do Ruska. Tento trend pozorovateľne vzrástol v deväťdesiatych rokoch minulého storočia, v ťažkých rokoch rozpadu ZSSR. Vyskytli sa aj nepriateľské gestá, povedzme vtedy, keď Vatikán vysielal svojich biskupov do Ruska bez súhlasu ruskej pravoslávnej cirkvi. Kalkulácia katolíkov na zväčšenie vplyvu na území pravoslavia však nebola úspešná. Dokonca v rokoch morálnych a ideových výkyvov bol počet Rusov, ktorí prijali katolicizmus, veľmi malý.

■ POCHOD MEŠŤ

Cirkev i štát v Rusku pokladali po stáročia katolicizmus za nepriateľskú silu. Nehľadiac na to, že pramene i dogmy kresťanskej viery sú jediné: Boh – Otec, Panna Mária, Kristus, apoštolí, plejda svätých... sovietska moc sa pridala k tradícii ostrakovania Vatikánu. A hoci prvé pokusy obnoviť dialóg sa podnikli ešte za bohorborca N. Chruščova, diplomatické vzťahy sa ustanovili až za M. Gorbačova v roku 1990. Zdalo by sa, že sa oteplilo. Lenže Rusom tak dlho vstúpovali, že Vatikán je agent „svetového imperialismu“, že prekonať tieto predstavy sa nepodarilo doteraz. Malým príkladom je, že po návrate V. Kostikova z Vatikánu, kde bol veľvyslancom (mimočodom s požehnaním Alexija II.), presta-

li ho pozývať na prijatia usporadúvané ruskou pravoslávnu cirkvou. Podľa všetkého ho pokladali za agenta Vatikánu.

Rusi, až na výnimky, málo vedia o tom, v čom sú rozdielnosti medzi katolíctvom a pravoslávím. Dnes však aj v Moskve, aj vo Vatikáne si stále jasnejšie začínajú uvedomovať: pre kresťanský svet vznikli také hrozby, že vzdorovanie voči nim si vyžaduje spojené úsilie. Tlak islamského sveta je stále citeľnejší. Dokonca v kresťanskej západnej Európe už býva obťažné človeku s krížikom na krku upraviť sa do práce (pod zámienkou tolerancie a náboženskej znášanlivosti). Zo škôl sa stále častejšie odstraňujú kresťanské symboly. V Európe rastie počet mešít a moslimskí duchovní už dokonca žiadajú zakázať slávenie mnohých kresťanských sviatkov. Ohrozená je dokonca viacročná jedlička – jeden z národných symbolov Narodenia Spasiteľa. Poplašné príznaky sa objavili aj v Rusku – nedávno v Tatarstane podpálili dva pravoslávne chrámy.

■ BÚRANIE BARIÉR

Pred stretnutím prezidenta V. Putina s pápežom Františkom predniesol patriarcha Kyrill niekoľko dôležitých vyhlásení, ktoré môžu (aj keď čiastočne) prekonať historické prekážky, zmäkčiť zaujatosti. „Naše historické nezhody prestali hrať tú kritickú úlohu, ktorú doteraz hrali. A nikdy nemali naše dve cirkvi toľko vážnych dôvodov, aby pracovali spoločne, ako dnes.“

Na pozadí stretnutia prezidenta Ruska a rímskeho pontifika sa znovu vynorila otázka o stretnutí patriarchu Kyrilla a pápeža Františka a dokonca o novej návšteve rímskeho pápeža v Moskve. Všetky doterajšie pokusy pripraviť dialóg na najvyššej úrovni boli neúspešné. V. Kostikov pripomína: „Počas svojho veľvyslanectva vo Vatikáne som sa zúčastnil na príprave stretnutia patriarchu Alexija II. a pápeža Jána Pavla II. v Moskve. Ani stretnutie, ani návšteva sa neuskutočnili.“

Z knihy do knihy sa prenáša historická anekdota: Francúzsky minister zahraničných vecí Pierre Laval pricestoval v roku 1935 do Moskvy a pokúšal sa presvedčiť Stalina o nevyhnutnosti zmäkčiť postoj ku katolíkom. „A koľko má ten Vatikán divízií?“ spýtal sa Stalin, a tým bol rozhovor ukončený. Tvrdí sa, že podobný rozhovor mal Stalin aj s Churchillom v roku 1945. Počas celého 20. storočia politika vychádzala z logiky studenej vojny. V 21. storočí stále nadobúda väčší význam „mäkká sila“. A práve tú má kresťanstvo: svoju historickú prestíž, hlásanie dobra, milosrdenstva, odmietanie násilia. „Po stalinsky“ prepočítat na divízie jednu miliardu stotridsať miliónov katolíkov po celom svete – to nie je málo. Je užitočné spriatelíť sa...

O 45. koncertnej sezóne s Júliom KLEINOM, riaditeľom ŠFK Posolstvo s dobrým menom a zvukom

Zhovárал sa Emil SEMANCO – Foto: autor

Štátna filharmónia Košice sa prakticky od svojho založenia v roku 1968 stala uznávaným reprezentantom slovenského interpretačného umenia s obsažnou kronikou prenikavých úspechov nielen na domácej scéne, ale i na koncertných pódiumoch po celom svete. Jej povedomie v medzinárodnom kontexte formovala aj spolupráca s renomovanými umelcami – J. Carrerasom, P. Domingom, E. Grúberovou, L. Pavarottim, I. Oistrachom. J. Sukom a ďalšími osobnosťami svetovej hudobnej scény – a tiež nezvyčajne bohaté portfólio zaznamenaných koncertov pre rozhlas aj stošesťdesiat CD pre nahrávacie spoločnosti.

• Štyridsiata piata koncertná sezóna to sú aj desaťročia spojené s vašim účinkovaním ako prvého klarinetistu ŠFK, ale aj dlhoročné pôsobenie vo funkcii riaditeľa tejto inštitúcie. Čo z nej bohaté kroniky by ste zvlášť vyzdvihli?

Aj keď som po dvadsiatich troch rokoch vo funkcii najdlhšie pôsobiacim riaditeľom ŠFK, veľkú zásluhu na jej formovaní má prvý šéfdirigent Bystrík Režucha, ktorý mal od začiatku vysokú métu účinkovať nielen na významných domácich pódiumoch, ale aj na svetových hudobných fórach... Takto sme v roku 1994 spoločne absolvovali turné po USA ako vôbec prvé symfonické teleso zo Slovenska. Čosi podobné s rovnako priaznivým ohlasom sa potom o štyri roky zopakovalo v Mexiku...

• Ste aj renomovaný sólista s opakovaným koncertovaním a účinkovaním v Rakúsku, Kanade, USA, vo Francúzsku, v Mexiku, Poľsku, Rumunsku, Južnej Kórei, Španielsku a, pravdaže, aj v našej vlasti...

Ako sólista som spolupracoval aj so Slovenským komorným orchestrom Bohdana Warchala, Štátnym komorným orchestrom Žilina, s Janáčkovou filharmóniou Ostrava, Huntville Festival Orchestra, Toronto Philharmonia a Symphony New Brunswick (Kanada), Orquestra Camerata del Prado (Španielsko), Changuon Philharmonic Orchestra a Cheju Symphony Orchestra (Južná Kórea), s viacerými symfonickými a komornými telesami v USA, ale tiež aj ako sólista Maďarského komorného orchestra na koncertoch v Južnej Kórei v roku 2001...

• Málokto sa môže pochváliť takou diskografiou ako Košická filharmónia. Ukazuje sa, že to bola prenikavá idea hudobnej diplomacie a skvelá možnosť šírenia povedomia o tomto telese.

V závere osemdesiatich rokov ŠFK začala nahrávať CD pre zahraničné spoločnosti NAXOS a MARCO POLO. Spočiatku to bolo aj dvadsať CD ročne. Za celé desaťročie sme ich nahrali vyše stošesťdesiat. Veľkú

Július KLEIN

časť tvoria nahrávky skladieb Straussovcov, Waldteufela a Suppého, ale sú medzi nimi aj jedinečné záznamy málo hrávanej hudby skladateľov ako Furtwängler, Bantock, Lachner, Raff, Spohr a iní. Nahrávkami, ktoré sa dostali do celého sveta, sa náš orchestr dostal do povedomia širokej verejnosti aj v tom najzápadnejšom kúte planéty. A čo nás zvlášť teší, odborné zahraničné recenzie vysoko vyzdvihujú ich úroveň a kvalitu nášho orchestra.

• Na riaditeľskú stoličku vás posadili v trasovisku začiatku deväťdesiatich rokov. Ako ste v tých rozkývaných, neistých časoch hľadali pre seba aj pre filharmóniu pevnú pôdu pod nohami?

Riaditeľom som sa stal vo februári 1991 – v čase, keď prestávali fungovať všetky dlhoročné finančné garancie. Keď preto vo vzduchu zostal visieť májový festival Košická hudobná jar, o ktorý sa dovtedy starali tri inštitúcie, bez zaváhania som ho zbral pod krídla ŠFK a oddelil od neho Medzinárodný organový festival – ten

sa termínovo presunul na september. Problém návštevnosti našich koncertov som počítal ešte ako hráč orchestra, preto som cielene riadil dramaturgiu. Spočiatku sme publiku trochu nadbiehali a ponúkali mu ľahšiu klasickú hudbu, ale nenápadne sme zvyšovali latku náročnosti, až sme plynule prešli cez impresionizmus a ďalšie hudobné štýly k súčasnej tvorbe. V súčasnosti máme vyspelé a stabilné publikum, ktorého rady sa stále rozširujú. Samozrejme, nezabúdame na školskú mládež aj na tú najmladšiu generáciu a koncertujeme pre deti prakticky od dvoch rokov. Dlhodobo organizujeme jedinečné literárno-hudobné večery. Založili sme Festival súčasného umenia ARS NOVA Cassoviae, ktorý už má za sebou jedenásť ročníkov. Nuž, a počas sezóny otvárame aj výtvarné výstavy. Toho, o čom by sa dalo zmeniť, je naozaj veľmi veľa...

• Po dvoch mimoriadnych poslucháčskych a návštevníckych zážitkoch z Domu umenia v Košiciach v polovici januára tohto roku, keď ste si po dva večery spolu s kolegami a vďačným publikom pripomenuli vlastné životné jubileum na koncertoch Júliusa Kleina a priatelia, je tu aj štyridsiata piata koncertná sezóna ŠFK so svojimi programovými „hrozienkami“. ktoré z nich by ste dali do pozornosti?

Už začiatok sezóny (august – september 2013) bol imponujúci: dva koncerty v Maďarsku v Békešskej Čabe a v Szegede s pre nás napísaným dielom Posolstvo slova k výročiu príchodu Cyrila a Metoda od Mirka Krajčího, koncerty s Editou Grúberovou a ďalšími šiestimi sólistami v Budapešti a 43. medzinárodný organový festival Ivana Sokola Košiciach.

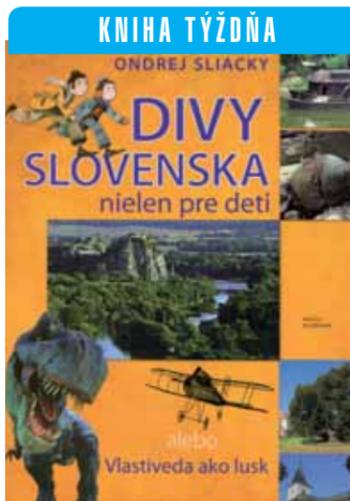
V októbri sme hostili sólistov Mariinského divadla zo St. Peterburgu, uviedli sme populárne vianočné koncerty aj tradičný novoročný koncert. Pred nami sú ešte koncerty s mladými talentovanými umelcami, ako sólista sa predstaví člen nášho orchestra hrou na marimbu, uvidíme koncert, na ktorom sa k nám pripojí folklórna hudba, aj koncerty pre mládež. Príde 59. ročník Košickej hudobnej jari, hudba amerických filmov a v závere sezóny aj vystúpenie orchestra na netradičnom mieste – v nákupnom centre Košíc.

• Vaše muzikantské, manažérske i pedagogické zásluhy oceniť prezident SR, SAV, mesto Košice aj rezortné ministerstvo. Málo sa však vie o vašom pôsobení na pôde medzinárodných organizácií?

Od roku 2000 som zástupcom SR v medzinárodnej organizácii PEARLE (Performing Art Employer Association Europe), združujúcej národné zamestnávateľské asociácie pôsobiace v sektore živého umenia, aj členom výkonného výboru Európskeho sociálneho dialógu v Bruseli, ktorý podporuje EK. Cez naše ruky prechádzajú budúce zákony a nariadenia týkajúce sa umelcov, ktoré neskor majú členské krajiny transformovať na národnú úroveň. Trebárs poškodenie zdravia z profesionálnej činnosti, ochrana pred hlučnosťou... Najnovšie sa zaoberáme znížením obštrukcií súvisiacich s vycestovaním umelcov a vybavovaním víz do USA, kde pretrvávajú obmedzovania s prepravou hudobných nástrojov leteckými spoločnosťami. V rokoch 2011 a 2012 som zastupoval MK SR v bruselskej komisii Open Method of Coordination, kde sme sa zaoberali mobilitou umelcov...

Pútavo o našich zázračnostiach

Andrej Sliacky: Divy Slovenska nielen pre deti, Matica slovenská 2013

Literárna plodnosť Andreja Sliackeho patrí k unikátom slovenskej literatúry – a nielen detskej – ako v tomto predstavenom diele. Autor, redaktor, vysokoškolský pedagóg ponúka nový titul opäť v tesnej spolupráci s Vydavateľstvom Matica slovenskej a vlastivedno-vlasteneckých nájdych knihy, typický pre viaceré jeho tituly, neabsentuje ani tentoraz.

Podobne ako v predchádzajúcich knihách hľadá aj v tejto knihe taje našej identity, stopy slovenských zaslúh a poskytuje svoju typickú fabuláciu tém, príbehov, osobností, udalostí, ale i rarít, ku ktorým sa dieťa môže dostať „tabletou“, no nie dušou. Práve onen psychologicko-psychomotorický aspekt príbehov a tém prezieravo plynie cez vybrané témy, hodné trvalej pozornosti, a vytvára pestrý a pútavý obraz Slovenska. Vracia sa do rímskych, cyrilometodských čias národa, predstavuje geografické unikáty krajiny, splýva s ňou, ba kde-tu aj zažialli nad osudmi starších, dnes už len spomienkových zázračností. Nezabúda na slovenskú historickú jedinečnosť drotárov, ale i na naše gastronomické „olympijské“ pochúťky. Ponúka prechádzky po Slovensku namiesto vychýrených európskych turistických destinácií, podnecuje k fantázii, k zamysleniu, k porovnaniu. Prešiel sa opäť Slovenskom, objavil metafory divov, aby upozornil, že nielen on, ale i Slovensko ponúka atrakcie, ktoré nás prezentujú v širších rozmeroch – predstavujú našu vlasť. Máme teda do činenia s ďalším objaviteľským Slovákovi vlastencom aj znalcom sveta, duchaplné a vynachádzavo sklbeného so svojou krajinou tak, aby jej lákadlá ponúkol aj nám. Nech sa mu táto objavitelská misia naďalej darí.

Stanislav BAJANÍK

MEDAILÓN

Humor má ako každé umenie svoje odtienky. Existuje intelektuálny aj anglický humor, niekto má v oblube čierny humor, iní zasa nedajú dopustiť na ľudové formy zábavy. Práve táto forma humoru, zdanlivo ľahká, no vo svojom jadre náročná na odhadnutie miery dobrého vkusu bola a je doménou Olda Hlaváčka. Herca, komika, ale aj scenáristu, ktorého poznajú prinajmenšom dve generácie slovenských divákov.

Keď jubilant rozosmieva...

Oldo Hlaváček sa nami v Bratislave. Divadlo ho napokon jeho osudom. Po Jonáša Záborského v Prekotvíl v Bratislave, kde už v jej scéne v Činohre SND. be v Mikulove začal spolu a z ich spolupráce vzniklo levizných programov, ako aj rozšafných gazdov z hostinrácie si iste pamätajú na teva, ako aj na to, že bez dvoobišiel nijaký televízny Sil-

Oldo Hlaváček je výskej škály komediálnych postáv, čo neustále dokazoval a dokazuje aj na divadelných doskách, pričom postava čerta v legendárnom muzikáli Na skle maľované sa každému milovníkovi divadla navždy vryla do pamäti. Nečudo, veď s Jánošíkom v podaní Michala Dočolomanského zdieľal divadelnú šatňu takmer tri desaťročia. Môžeme konštatovať, že humor dvojice Hlaváček – Krajčíček, ktorý pramenil najmä z ľudových zdrojov, vytváral protipól intelektuálneho humoru nemenej obľúbenej dvojice Lasica – Satinský. Milovník života, bravúrný rozprávač a vynikajúci herec Oldo Hlaváček sa v týchto dňoch dožil pekného jubilea osemdesiatich rokov. V mene redakcie a veríme, že aj v mene vďačných divákov mu blahoželáme.

rodil pred osemdesiatimi rokmi v Bratislave. Divadlo ho napokon jeho osudom. Po Jonáša Záborského v Prekotvíl v Bratislave, kde už v jej scéne v Činohre SND. be v Mikulove začal spolu a z ich spolupráce vzniklo levizných programov, ako aj rozšafných gazdov z hostinrácie si iste pamätajú na teva, ako aj na to, že bez dvoobišiel nijaký televízny Sil-

razným predstaviteľom širokej škály komediálnych postáv, čo neustále dokazoval a dokazuje aj na divadelných doskách, pričom postava čerta v legendárnom muzikáli Na skle maľované sa každému milovníkovi divadla navždy vryla do pamäti. Nečudo, veď s Jánošíkom v podaní Michala Dočolomanského zdieľal divadelnú šatňu takmer tri desaťročia. Môžeme konštatovať, že humor dvojice Hlaváček – Krajčíček, ktorý pramenil najmä z ľudových zdrojov, vytváral protipól intelektuálneho humoru nemenej obľúbenej dvojice Lasica – Satinský. Milovník života, bravúrný rozprávač a vynikajúci herec Oldo Hlaváček sa v týchto dňoch dožil pekného jubilea osemdesiatich rokov. V mene redakcie a veríme, že aj v mene vďačných divákov mu blahoželáme.

(mab)

HUMORESKA

Rozboril a Dangl mi začali vyliezať z chladničky. Preto ma nesmierne potešilo, keď z vysielania Markízy zmizol slizký had a vyškerenec so šíalým smiechom s jeho prisluhovačmi, ktorí mali k inteligentnému humoru tak ďaleko ako Mohamed na Sahare ku Kilimandžaru. Niežeby som Modré z neba a Partičku pozeral. No mám slabý žalúdok a nepokojné nervy. Nemal som ani chuť každý druhý deň kupovať nový televízor a žiť v byte medzi hromadou rozbitých, lebo som slušný človek a do smetných kontajnerov televízory nehádzem. Sledujem iné televízne programy, ale

mám nepodareného televízneho operátora, ktorý nevládol ustrážiť, aby sa mi Rozboril s Danglom nemontovali do iných televíznych staníc.

Povedzme som pozeral poučný cestopis o Islande. Zrazu z jazierka vylezie držiteľ hrdého oce-

schopnosti Rasputina a zachránim z čirej lásky a zadarmo všetkých Slovákov a Slovenky. Na čo sa to ty, zradca národa, pozeráš? Nevieš, že kto nepozera Modré z neba, pôjde do pekla? Potom sa otočil a začal zachraňovať zadarmo a nezištne brániacich sa

nú útočiť na ľudí. Zrazu, kde sa vzal, tu sa vzal, na planine Dangl stál. Rehotal sa svojim odpudivým smiechom. Vtákom sa hrôzou zježilo perie a všetky odleteli. A bolo vymaľované. Keby Alfred Hitchcock žil, mohol si rovno hodiť mašľu. Film sa zme-

sj zmenila meno na Kukátko. Otec Štúr iste plesá v modrom nebičku nad názvami relácií. Keďže sa JOJ ukazuje ako väčší televízny dravec a nič jej nie je pri lákani televízneho stáda sväté, viem, že už nebudem môcť vôbec pozerať televíziu. Kým z Markízy mi Dangl a Rozboril iba skákali do iných televíznych kanálov, tentoraz pôjdu ďalej. Pri zapnutí televízie mi automaticky naskočí vysielanie JOJ a keď budem chcieť prepnúť na iný kanál, dostanem pri stlačení ovládača programov riadnu elektrickú ranu. Veľká finančná skupina, ktorej patrí televízna koliba, má vo všetkom nadštandardné metódy.

Milan ZEMO

Čo Markíza vypluje, JOJ zhltnie

Island'anov. Krátko na to na severskom ostrove skolaboval bankový systém. Ďalší exot televíznej zábavy Dangl bol o čosi kultúrnejší. Na ladil som si kultový horor Alfreda Hitchcocka Vtáci. Už som sa tešil na nádhernú hrôzu pri povestnej scéne, keď sa vtáky zjancía a zač-

Island'anov. Krátko na to na severskom ostrove skolaboval bankový systém.

Ďalší exot televíznej zábavy Dangl bol o čosi kultúrnejší. Na ladil som si kultový horor Alfreda Hitchcocka Vtáci. Už som sa tešil na nádhernú hrôzu pri povestnej scéne, keď sa vtáky zjancía a zač-

nil na frašku. Všade Dangl, nijaký iný vták. Potom som sa však dozvedel, že čo Markíza vypluje, JOJ zhltnie. V minulosti sa to volalo rotácia kádrov. Nenásytná televízia na bratislavskej Kolibe dravo chňapla po vyhodencoch zo Záhorskej Bystrice. Vilko bude mať vlastnú talk show a Partička

NA MARGO

Monumentálny poet

Začiatkom februára sme si pripomenuli 165. výročie narodenia najväčšieho slovenského básnika Pavla Országha Hviezdoslava. Veľký syn slovenského národa, ktorý bol v širšej nominácii na Nobelovu cenu za literatúru, dodnes nebol rozsahom svojej tvorby prekonaný. Jeho básnické dielo je nadčasové a aj dnes v ňom nájdeme odpovede na otázky, ktoré pretrvávajú do dnešných čias.

Kritici o ňom písali, že prišiel ako umelecký génius väčší od všetkých predošlých, aby utkal tkanivo reprezentujúce slovenský život, vyrážajúce slovenskú dušu pre všetky časy. Obdivovatelia o ňom hovorili, že bol pozemšťan, ktorý nazrel bohom do remesla. Štefan Krčméry ho hodnotil takto: „Málokto veľký poet vyrástol z minulosti svojho národa a jeho umeleckých snáh tak organicky ako Hviezdoslav.“ Hviezdoslav mal uvedomelý vzťah k dejinám a životu svojho národa. Ako sa sám vyjadril, stálo ho to „hodne vlastného premýšľovania, mnoho bezsených nocí strávených v borbe duševnej“.

Umelecký záber nášho veľikána je široký. Od tých, čo „knihu biedy čítajú“, pohrdaním tými, čo sa na maďarónskych pánoch hrajú, až po vieru: „Lude, slovenský môj lude, ach, veď tebe dobre bude!“ Fascinuje ho život vo všetkých jeho podobách: „Hach! Odkryť tie tajy a vidieť život, jak si v srdci hraje, jak srší tisíc paprsky v okolo...“ Nemôže neosláviť ľudského ducha: „Váš vzdor mi dušu nevyruše, bo sadil som ju plnou silou ducha.“ Ducha potreboval aj, aby prišiel k slovenčine. Keď vlastná mať jeho maďarčine nerozumela, spýtal sa: „Jak? Reč tá matky nebola by sladká, nie šatom hodným veľkým pomyslom?“ A vyslovil najkrajšie vyznanie materčine, aké kedy odznelo: „Reč mojej matky je krásota, je milota, je rozkoš, láska svätá! Je, cítim, myslím, celok života, môj pokrm drahý, moja čaša zlatá a moja odev, ktorej neviem ceny... buď kľaty, kto sa zaprel, odrodil!“ Kiežby sme aspoň spoločne hĺbky jeho poznania utkali si svoj vzťah k materčine, ktorá stále „na Tatre vlaje krásnym práporom...“ Obrátil sa aj na mládež: „Ó, mládež, drž sa verne ideálu, bo keď sa spustíš vidiny, zapadneš v nížiny a v duši svojej nájdeš iba skalú.“

Hviezdoslav v poslednej tretine 19. storočia si pred výhodami civilizačného charakteru zvolil hodnoty, v ktorých ideálnosť pevne uveril. Nebolo to jednoduché: „Na tejto strane, kam ja volil cestu, je krušno...“ píše v jednej básni. Svoj vstup do ríše básnictva spája s pravdou: „Čo dávam, dávam z úprimnosti duše: raz myslienky kvet a zas teplý cit...“ Je to vyznanie, ktoré obopína celú jeho tvorbu.

Peter JÁNOŠÍK

Pre Slovákov má Hviezdoslav cveng najvyššej literárnej hodnoty

Zvádza ho svet, ale ho nezviedol..

Pavol M. KUBIŠ – Foto: Emil SEMANCO

Dedinôčka je to, kde som sa narodil,
v tichej nevinnosti prvé roky chodil.

Nevedel, čo je žiaľ, necítil boľastí,
len matkine slová, a bozkov jej slasti...

Poznaj si šuhaja, moja dedinôčka,
čo si ho dakedy vidíš len do rôčka.

Objím svoje dieťa, uslzená mati — ja
mám viac objat': všetok kraj ten svätý.

Lipa zlatom šitá v našom zastieradle;
zase sa uvidím v Slovenska zrkadle!

To naše Slovensko od jednej je matky:
ku nej tisícročne viažu nás pamiatky.

Takto ospieval kežmarský študent vo svojich Básnických prívieskach svoju rodnú dedinku Vyšný Kubín, ktorá sa mu videla po ťažkých vnútorných bojoch národného prebudenia dvojnásobne drahá. Rodisko a krása oravskej prírody trvalo zapôsobili na vnímavú dušu mladého šuhaja. A rodnej hrude zostal básnik verný po celý život. Pod týmto dojmom (a v slovnom sprievode Eleny Hegrovej-Novákovej) kráčam od Dolného Kubína smerom do Vyšného Kubína, aby som vyhľadal miesto, kde stál rodný dom nášho básnika Pavla Országha-Hviezdoslava. Cesta v časoch, keď tade chodieval, bola vysadená topolmi. Predo mnou je stále Choč...

Prvé, čo ma privíta, je kostolík stojaci na vršku, vzácna historická pamiatka v románskom štýle z 15. storočia. Okolo kostolíka sa rozprestiera cintorín. A tu hľadám najprv hrob rodičov. Pomník je z kameňa a na ňom nápis: „Rodina Országh-Vyšňanovie. Svojím nezapomenutelným... Pavol.“

Zostupujem na hradskú a prejdúc dedinou zastanem pred kamenným pamätníkom s nápisom: „Tu stál rodný dom Hviezdoslavov.“

■ NA RODNEJ HRUDE

S tichou úctou stojím a v mysli sa mi vybavuje obraz, akože vyzeral rodný dom básnika? Proti potoku stál dedov dom, kde rástli dvaja bratia – Mikuláš a Jančo (tak volali Jána). Tento rod dostal medzi Országhovcami prírmenie „Vyšňanovie“, lebo dom stál na vyšnom konci dediny. Mikuláš – Hviezdoslavov otec – sa vyučil garbiarskemu remeslu v Medzihradnom u Tobiáša Medzihradského, ktorého jedinou dcéru Teréziu si vzal za manželku. Zostal u Medzihradských „na prístupkoch“, ako sa na Orave hovorí, a tu sa narodili aj deti Mikuláš a Mária. Až keď v roku 1845 dom zhozel i so staveniskami, presťahovali sa do Vyšného Kubína, kde si na otcovskom grunte „povyš“ postavili dom.

Tu sa 2. februára 1849 – pred 165 rokmi – narodil Pavol Országh.

Čistá, hladká cestička viedla z ulice do dvora, na ktorom sa vypínala veľká košatá hrúška. Na domčeku malé oblôčiky, pred domom záhradka ako dlaň. Cez vrátka sa vošlo na podstenie a stadiaľ do pitvora. Naľavo bola predná izba so širokou pecou, kde sa sedávalo a kde priadla básnikova matka. Pod oknami bola dlhá lavička, na konci postele lavička ohradená z troch strán, ktorá sa v noci kládla k matkinej posteli. Tam spával jej najmladší – Paľko...

■ DOM POCTIVÝCH RÚK

Stôl, stoličky, nízka skriňa, zvaná almarka, tvorili inventár izby. Nad oblokmi sa nachádzala dlhá policia. Tam boli nábožné knihy, kalendár a noviny. V prostriedku bola kuchyňa,

napravo zadná izba so zamrežovanými oknami, tzv. parádna izba, kde držali šatstvo, krásne zemianske mentieky, zlaté čepece a možno aj peniaze. Pod pitvorom a kuchynou bola pivnica, pod zadnou izbou zasa sklep, kde sa uskladňovali potraviny a v truhlách ležali výrobky gazdinej: uteráky, plátno, koberce a všetko, čo malo byť chránené pred ohňom.

Otec Mikuláš Országh-Vyšňanovie dlho vykonával svoje garbiarske remeslo. Pracoval dôkladne, spofahlivo a načas. Garbiarska dielňa stála v otcovskom grunte pri potoku, tam pomáhal aj malý Paľko. Hviezdoslavova matka bola príkladná gazdiná, pracovitá, čistotná, rozšafná i šporovlivá, pritom však pohostinná. Bol to dom poctivej, vytrvalej práce a poriadku.

Pavol Országh-Hviezdoslav sa sem vždy s láskou vracal, čerpal tu silu po ťažkých životných úderoch. Keď jeho milí pomreli, dom prenajal. No keď zbadal, ako všetko pustne, s ťažkým srdcom svoj rodný dom predal...V pôvodnom stave sa zachoval do roku 1916 – vtedy vyhorel. Básnik si veľmi prial, aby sa dom opravil, no zub času vykonal svoje. Z celého gazdovstva stojí iba studňa...

A na mieste rodného domu pamätník.

■ HÁJOVNÁ NA PODVRŠÍ

V auguste v roku 1883 bol Hviezdoslav s viacerými slovenskými národovcami na výlete pri Babej hore. Uveličený krásou širokej panorámy ešte v ten večer kladie na papier prvé verše Hájnikovej ženy.

„Pozdravujem vás, lesy, hory,/ z tej duše pozdravujem vás!! Čo mrcha svet v nás skvári, zmorí,/ zrak jeho urknul, zmámila/ lož, ohlušila presila:/ vy k žitiu privediete zas,/ vy vzniknete, vy zotavíte,/ z jatrivých vyliečite rán...“

A začal hľadať typy ľudí, aby ich mohol vložiť do tohto eposu. Prešiel niekoľko hájovní, ale nenašiel to, čo by ho inšpirovalo. Tu básnika upozornila, že je ešte jedna hájovňa na Podvrší, kde sa len nedávno nastahoval mladý hájnik...

Hájovňa v Rovniach na Podvrší stojí stále v tej istej podobe ako za čias Hviezdoslavových – dodnes.

Hájovňu postavili v rokoch 1860 až 1870 a aj v súčasnosti je všetko tak, ako to opisuje autor Hájnikovej ženy: pri dome stojí stáročná lipa, pod ktorou sedávali i Hviezdoslavovci, keď ich hostila mladá hájnička, nájdeme tu ešte aj mlyn blízko horárne, dnes však už ležiaci v rumoch, ten istý potok spieva svoju večnú pieseň... Tu prala Hanka, ktorú Villáni nazval „lesnou vilou“. Do tohto potoka vyliela zvyšok vody z krčaha, z ktorého pil Artuš Villáni, čuť i zvuk dukátov, ktoré Hanka v rozhorčení tam vysypala... Je to úchvatný pocit stáť zoči-voči mies-

tam, kde sa odohrával dej najkrajšej Hviezdoslavovej skladby. Jak hniezdo v tesnu paruti/ v úkryte košateho krovia:/ v hór neprehľadnom zákutí/ chalupa čuší hájnikova./ Tak bezpečne si stáva tu,/ bez prepychu, bez závratu,/ uprostred okružného lázku./ rozvitom jak by na obrázku:/ istejšie, pyšný nežli hrád...“

Básnika so svojou ženou tu privítal mladý hájnik Ján Lach so svojou manželkou Máriou, rodenou Vendelovou (niektoré pramene uvádzajú, že Lachová sa volala nazaj Hana – pozn. aut.). Boli to dvaja šťastní a pekni mladí ľudia – mladomanžel. Všetko žiarilo čistotou, hájnička upravená v belostnom kroji, v oknách červené muškáty a básnikovi prichodia na myseľ slová, ktoré potom vkladá do básne...

■ ČAJKOM BOL LACH

Skutočným lesníkom v čase Hviezdoslavových návštev hájovne bol teda Ján Lach, ktorý mal s manželkou sedemnať detí (!) Rozprchl sa po celom svete. Jedno z nich zavalovalo v Amerike v bani, ďalší dvaja mu išli na pomoc a zahynuli tiež. Niekoľko zo synov boli lesníkmi na Orave. Jedna z dcér sa stala matkou spisovateľa Mila Urbana.

Návštevníkom hájovne literárne dielo básnika a život lesníkov pod Babou horou pripomína viaceré predmetov. No dokumenty o tom, čo sa pošuškáva – „že medzi skutočnou hájničkou a Hviezdoslavom „čosi“ bolo, že vraj zvodcom horárovej ženy bol sám básnik“ – tu by ste márne hľadali...!

Pre nás Slovákov má pseudonym Hviezdoslav nielen cveng nespornej, všeobecne uznávanej literárnej hodnoty, ale cítime za ním čosi viac: prisudzujeme mu význam takpovediac reprezentatívny, chápe ho v tomto zmysle ako synonymum slovenskej duchovnej tvorivosti vôbec. Lebo hoci sa Hviezdoslav vyslovoval výlučne iba veršom, predsa podstatným spôsobom zasiahol do všetkých oblastí literárnej tvorby. V epike prekonal romantizujúce koncepcie a dospel k realisticky poňatej kronike slovenskej dediny...

V rámci slovenskej literárnej kultúry považujeme Pavla Országha Hviezdoslava za osobnosť základného významu. Jeho poézia bola preložená do viacerých cudzích jazykov – ruštiny, angličtiny, francúzštiny, nemčiny a iných. Skutočnou studnicou jeho inšpirácie bola príroda. Osudy vlastného národa spájal s osudmi ostatných národov a staval sa na stranu európskych humanistov.

Po skončení ľudovej školy ho rodičia dali k bezdetnému strýkovi Jánovi, ktorý ho mal adoptovať. Ďalšie tri roky strávil u rovnako bezdetného strýka Pavla v Miškovci. Tu sa zoznámil s dielami Petőfiho a Aranya. Na

jeho národnostný vývin mal veľký význam leštinský učiteľ Adolf Medzihradský. Jeho prvé básnické pokusy boli v maďarčine. K slovenčine prišiel počas štúdií v Kežmarku a slovenské básne začal písať po reakcii svojej matky, ktorá sa rozplakala, keď nerozumela jeho maďarskému prejavu. Oravskí národovci sa potom postarali aj o vydanie jeho prvej zbierky – Básnických príviesok... Básne spočiatku podpisoval pseudonymom Jozef Zbranský. V polovici sedemdesiatych rokov sa rozhodol pre básnické meno Hviezdoslav a potom dôsledne používal len tento jednoslovný pseudonym. Nebolo to rozhodnutie náhodné. V podstate si iba naplnil sen z detstva, keď ho fascinoval pohľad na nekonečné priestory nočnej oblohy, posiatej nespočítaným množstvom hviezd a súhvezdí. Pre smerovanie jeho tvorby malo veľký význam spoločné vystúpenie s K. Banšellom v almanachu Napred. Spory medzi nimi dvoma znamenali zastavenie možnosti publikovať v jedinom beletristickom časopise Orol, a aj v ostatných mohol publikovať len príležitostne.

Celý tvorivý život prežil na Orave. Nadviazal na poéziu národného obrodzenia. Silne na neho pôsobil A. Sládkovič. Vynikal najmä ako lyrik, ale stal sa aj významným epikom, dramatikom i prekladateľom. Začínal ako advokátsky koncipient v Dolnom Kubíne a Martine, v rokoch 1873 – 1902 pracoval ako právnik v Dolnom Kubíne, Senici a Námestove. Potom sa nakrátko stal riaditeľom filiálky Tatra banky v Dolnom Kubíne. Vedenie banky mu ponúklo túto pozíciu v snahe pomôcť mu prekonať finančné ťažkosti. Hviezdoslav ponuku akceptoval, lebo sa cítil byť Tatra banke zaviazaný, keďže banka financovala Tlačiarenskú účasťnícku spoločnosť v Martine, kde sa tlačili Hviezdoslavove diela. V päťdesiatych rokoch jeho básni je preto mnoho hlbokých myšlienok o bohatstve a peniazoch...

V máji 1918 viedol slovenskú delegáciu na oslavách 50. výročia vzniku Národného divadla v Prahe. Do svojho prejavu vložil náznak možného blízkeho spoluzitia Slovákov a Čechov. Preto koncom toho istého roku nadšene privítal vznik Československa a s ním aj utvorenie reálnych perspektív pre slobodný rozvoj slovenského národného života. Krátko na to sa v roku 1921 začal rapídne zhoršovať jeho zdravotný stav a po liečení v Prahe a Luhačovicach zomrel v ten istý rok 8. novembra v Dolnom Kubíne, kde je aj pochovaný.

TVORBA

Lyrické cykly: Letorosty 1 – 3 (1885 – 1896), Žalmy a hymny (1885 – 1895), Sonety (1886), Prechádzky jarom (1898), Prechádzky letom (1898), Stesky (1899 – 1915), Krvavé sonety (1914). Výber z poézie: Básnické príviesky Jozefa Zbranského (1868), Agar 1882, Hájnikova žena (1884 – 1886), Čierny rok, Bútor a Čútor (1888), Na obnôcku (1889), V žatvu, Ežo Víkolinský (1890), Poludienok (1891), Večera (1892), Rachel, Šalamúnov (1900), Dozvuky (1909 – 1911). Dramatická tvorba: Vzhľadanie (1868), Pomsta (1869), Otčim (1871), Oblaky (1879), Na Luciu (1904), Herodes a Herodias (1909).

Preklady: Puškin (Rusalka, Cigáni, Boris Godunov, Kaukazský zajatec); Lermontov (Démon, Pieseň o cárovi Ivanovi Vasilievičovi); Goethe (Úryvok z Fausta, Ifigénia na Tauride); Schiller (Pieseň o zvone); Mickiewicz (Krymské sonety); Slowacki (Hrob Agamemnona, Otec zachvátených morom v El-Arisch); Madách (Tragédia človeka); Shakespeare (Hamlet, Sen noci svätôjanskej).

Iba od nás závisí, kam bude slovenský národ smerovať

Veľké slovenské stopy vo svete

Text a foto: Matúš NOVOTNÁK

Nedávno som sa dozvedel, že jeden môj spolužiak dnes pracuje vo výskumnom stredisku CERN medzi najlepšimi vedcami na svete. Je potešujúce, že náš rodák šíri dobré meno Slovenska v zahraničí. Mnohí Slováci sa v cudzine stali významnými aktérmi dejinných udalostí a niektorí aj symbolmi istej epochy. Preto ich môžeme nazvať i našimi ikonickými rodákmi.

Záverečný sprievod programu Mladej Matice počas MSFSM 2013 v Košiciach.

Umelec so slovenskými koreňmi, ktorého pozná celý svet a ktorý zmenil tvár kultúry ako málokto, bol Andy Warhol. Jeho diela nemôžu chýbať na stenách najvýznamnejších svetových galérií a iba málokto ho nepozná. Tvorba Andyho Warhola má doteraz nezmazateľný vplyv na svetové umenie a kultúru vôbec.

Viete, kto dal tvár Šanghaju, jednej z najväčších metropol sveta? Bol to Slovák Ladislav Hudec, pochádzajúci z Banskej Bystrice. Navrhol 22-podlažnú výškovú budovu banko-

vého koncernu, ktorá bola dlhé desaťročia najvyššia v Šanghaji a v celej Ázii, nemocnicu, kostol a iné verejné a viacpodlažné nájomné obytné domy. Výrazne ovplyvnil tvár tohto veľkomesta. Tretina jeho stavieb je na zozname chránených čínskych historických pamiatok. Posledným želaním „otca ázijských mrakodrapov“, ako ho nazývali, bolo, aby jeho ostatky previezli na Slovensko, kde je aj pochovaný.

Medzi najslávnejšie fotografie patrí snímka obedujúcich robotníkov,

sediacich na nosníku rozostavaného mrakodrapu, ktorí majú pod sebou strechy vysokých budov Manhattanu. Jeden z mužov je aj slovenský rodák zo Spiša Gusti Popovič.

Ďalší zo Slovákov sa nachádza na jednom z najznámejších amerických symbolov. Ide o heroické súsošie vojaka dvíhajúceho vlajku po víťazstve v Iwo Jime v druhej svetovej vojne. Uprostred šestice vojakov nájdeme rodáka zo Spiša Michaela Stranka. Mimochodom, ide o najväčšie bronzové súsošie na svete.

Vedeli ste, že posledný človek, ktorý chodil po mesačnom povrchu, má takisto slovenský pôvod? Volá sa Eugen Andrew Cernan a jeho rodina pochádza z Vysokej nad Kysucou, kde sa jeho meno písalo Čerňan. Zúčastnil sa na mnohých vesmírnych programoch NASA. Predovšetkým však bol členom posádky Apolla 17. Patrí medzi dvadsiatich mužov, ktorí sa dosiaľ prechádzali po mesačnom povrchu. Keď po páde železnej opony navštívil našu krajinu, zastavil sa vo svojom rodisku na Kysuciach. Jeho kroky viedli aj do Ivanky pri Dunaji, kde vzdal poctu svojmu vzoru – Milanovi Rastislavovi Štefánikovi.

Stopy, ktoré zanechali naši rodáci alebo ich potomkovia, môžeme vidieť na ikonických obrazoch dvadsiateho storočia. Od nás závisí, kam bude slovenský národ smerovať, či bude mať svoju tvár alebo sa rozplynie. Za ostatné roky sa svet nesmierne zmenil, a to je výzva, ktorú musíme prijať, aby sme sa nestratili vo svetovom mori ako kvapka dažďa. Ak sa budeme učiť od našich otcov, naša generácia sa nestratí ani v tomto storočí.

Matica slovenská by mala stáť ako hrádza, ktorá zabraňuje, aby sa voda vyliala a bez stopy vsiakla do zeme. Plní úlohu spájania minulého s budúcim, tradíciu s pokrokom. Takto bude udržiavať prameň nášho národného ducha, aby nevyschol, ale aby zúrodnil (nie len) našu zem. Preto členovia Matice majú povinnosť, aby táto inštitúcia zohrávala svoju nenahraditeľnú úlohu aj naďalej, pretože v dnešných časoch je viac ako potrebná. Ako povedal Ludovít Štúr: „Kto žije duchom, v tom žije celý národ a on v celom svete.“

Mladý jednotlivec musí cítiť, že je súčasťou národného celku

Sme stratená slovenská generácia?

Michal ŽGRADA

V dnešnej slovenskej spoločnosti sa čoraz viac stretávame s pojmom „stratená generácia“. Tento výraz presne reflektuje, v akom stave sa dnes mladí ľudia nachádzajú. Rozčarovanie a znechutenie z celkovej existencie ťažkej životnej situácie, ktoré sú sprievodným javom súčasnosti, sa medzi touto generáciou šíria ako nákaza. Mladí ľudia len skepticky krúčia hlavou a neprestajne narážajú na bezmocnosť túto situáciu zmeniť.

Čo čaká mladú slovenskú generáciu v najbližších rokoch?

Jedným z hlavných faktorov, v ktorom sa opustenosť našej generácie odrzkadľuje, je vysoká miera nezamestnanosti, a to predovšetkým v radoch mladých ľudí. Je neuveriteľné, že množstvo absolventov vysokých škôl má tesne pred tridsiatkou a stále sa nemôže uplatniť vo svojom odbore. Výberové konania na fakultách a na iných štátnych a súkromných organizáciách sú v zásade vopred dohodnuté, v pozíciách sa zabetónovali ľudia, ktorým nejde o vec iba o zachovanie svojho postavenia za každú cenu. Ako môže nová generácia presadiť svoje inovácie a dať schopnosti v prospech národa, keď je neustále vytlačovaná na okraj? Divíme sa potom, že žijeme

v celospoločenskej stagnácii aj v európskej rovine?

S nedostatkom práce sa spája nemožnosť založiť si rodinu či bývať vo vlastnom dome. Tento stav zapričahuje migráciu Slovákov do zahraničia. Spomeňme si na začiatok dvadsiateho storočia, keď Slováci za opúšťali svoju vlasť, čo znamenalo stratu nových talentov, ktoré mohli pracovať pre Slovensko. S mladými ľuďmi nám teda odchádzajú aj odborníci, ktorí sú základom pre každý prosperujúci štát. Tento fenomén je zjavný, a napriek tomu prehliadaný.

My Slováci sme dosiahli za posledné storočie obrovské veci – máme vlastnú Slovenskú republiku, žijeme

v modernej spoločnosti. Aj napriek spomínaným problémom sme paradoxne ďalej ako veľa iných štátov strednej a východnej Európy. To je skutočne paradox a mnoho to vypovedá o slabej životnej úrovni civilizovaného sveta. Preto má naša spoločnosť také veľké nedostatky a ľudia malé mzdy, keď patríme k štátom s najvyššou efektivitou práce? Rodina, základná spoločenská jednotka, je pre mladého človeka skôr luxusom než prirodzeným stavom. Nemať prácu, strechu nad hlavou či dostatok jedla je príčinou nevrlosti voči národným otázkam. K rozčarovaniu prispieva aj korupcia, ktorá je rozlezená v celej strednej Európe a šíri sa ako rakovina.

Čoraz viac sa však začína objavovať nové rozhodnutie mladých ľudí, ktorí chcú bojovať za slobodný národný život. „Lebo svetové dejiny nie sú ničím iným než vývinom pojmu slobody.“ Mladý človek, ktorý je postavený pred realitu, postupne stráca spolupatričnosť so spoločnosťou. Tento postoj vychádza zo zlej ekonomickej situácie, čo je v určitom smere racionálnym dôsledkom, ale musíme si uvedomiť, že bez riešenia problému sa táto skepsa bude prehľbovať. Mali by sme sa preto zamyslieť, kam bude náš štát smerovať a aké miesto v ňom bude zohrávať národ. Novodobé nastolenie otázky idey národa má preto reálne opodstatnenie, ktoré vychádza zo situácie, v ktorej sa Slovensko nachádza. Jednotlivec musí cítiť, že je súčasťou celku, ktorý sa usiluje o svoju budúcnosť. Idea národa v sebe nezahŕňa len akúsi bezmennú hrdosť na národ, práve naopak, idea je spolupráca, spoločná predstava a v neposlednom rade spoločenský, kultúrny a ekonomický pohyb spojený s činmi. Každý vie byť na svoj národ hrdý, ak štát prosperuje, no túto prosperitu si treba vydoberať. Musíme sa preniesť cez našu osobnú zatrpknosť a uvedomiť si, že len spoločným úsilím máme šancu niečo zmeniť. Je to spoločenská a národná otázka, ako sa bude odvíjať osud Slovenska. Štát je predovšetkým spoločenstvo ľudí, ktorí sa postupným vývojom zasadili za spoločnú ideu, v ktorej je každý jednotlivec rovný. „Pretože rozumné bytosti sú všetky podriadené zákonu, žiadna z nich nemá nikdy považovať seba ani žiadnu inú len za prostriedok, ale vždy súčasne za účel sám osebe.“ Musíme pochopiť, že sme jeden národ a len ako jednotný národ môžeme spoločným úsilím dosiahnuť náš cieľ. Vytvoriť tento pocit je však otázkou postupného vzdelávania sa na poli národnej hrdosti a na poli ekonomickej kooperácie, kultúrnej vzdelanosti či vedeckého pokroku.

Pamäť človeka je krátka, generácie povstávajú a odchádzajú, novšie udalosti nahrádzajú staršie, ktoré sú pomaly vytlačované z kolektívnej pamäti národa. Rok 2013 bol bohatý na výročia, no akosi bez povšimnutia sveta, a predovšetkým slovanských národov ostal jeden zo smutných mílnikov európskej histórie. Minulého roku ubehlo sedemdesiat rokov od jedného z najväčších vojnových zločinov, ktorý sa stal v roku 1943 v Bielorusku počas druhej svetovej vojny. Nemecké oddiely 2. brigády SS Dirlenwager a kolaboranti z radov Lotyšov, Litovcov a Ukrajincov obkľúčili 22. marca 1943 bieloruskú dedinu Chatyň a upálili stoštyridsaťdeväť obyvateľov, pričom sa nezastavili ani pred vraždou sedemdesiatich piatich detí.

Chod' a pozeraj!

Akcie fašistov boli zrealizované v rámci niekoľkých operácií, pričom najznámejšia, ktorá bola osudná pre spomínanú obec, niesla názov Winterzauber. Tieto činy nemožno ospravedlniť, keďže sa uskutočnili hlboko v zázemí a boli namierené proti civilnému obyvateľstvu. Tragédia má však oveľa širší rozmer. Celkovo bolo počas vojny vypálených až 5 200 bieloruských obcí a zomrela štvrtina bieloruského národa, teda až 2 200 000 obyvateľov, čo sú obeť prevyšujúce straty USA, Veľkej Británie a Francúzska dohromady počas celej druhej svetovej vojny. Druhá svetová vojna mala ničivý charakter aj na Západe, ale práve vo východnej Európe dosahovala nekonečné obludné podoby. Ideológ pangermanizmu a nemeckého nacizmu Adolf Hitler v knihe Mein Kampf to uviedol jasne už pred vojnou: „Ak chceme vytvoriť našu veľkú Nemeckú ríšu, musíme zničiť predovšetkým slovanské národy: Rusov, Bielorusov, Ukrajincov, Poliakov, Čechov, Slovákov, Juhoslovanov. ... My zastavujeme nekonečný nemecký pochod na západ a juh a pokračujeme tam, kde sme pre päťsto rokov skončili – na východe!“

Už v prvých dňoch vojny nastalo vraždenie poľskej inteligencie a začala sa krvavá germanizácia českého a moravského národa. Ukrajinské obyvateľstvo síce zo začiatku vítalo nemeckú armádu ako osloboditeľku od stalinistického režimu, no čoskoro zažilo trpké vytriezvenie. Soviet-ských komisárov vystriedali nemeckí, nenávidené kolchozy boli zachované, no tentoraz pod nemeckou správou, začalo sa rabovanie ťažko skúšanej Ukrajiny. Môžeme si aj dnes premietnuť zachované nemecké týždenníky, ktoré ukazovali dlhé vlaky naložené potravinami, smerujúce z Ukrajiny do Berlína, a deportácie mladých ľudí na otrockú prácu. Koncentračné tábory v Poľsku, kde sa vyvražďovalo židovské obyvateľstvo, mali byť predobrazom obrovských vyhľadovacích táborov za Uralom, kde mali byť postupne zlikvidované milióny príslušníkov ruského národa, aby uvoľnili miesto nemeckým osadníkom po víťaznej vojne.

Šialená genocida bola nakoniec zastavená! Zostali však prázdne pláne obcí podobných Chatyni, ktoré sa po vojne už nikdy neobnovili. Tragédia v Bielorusku má spojitost' aj so Slovenskom. Brigáda SS Dirlenwager, ktorá má na svedomí Chatyň, zanechala krvavú stopu aj na Slovensku v roku 1944! Na pamiatku týchto strašných obetí napísal bieloruský spisovateľ Ales Adamovič knihu Chatyňský príbeh. Mladá generácia slovanských národov by nemala zabudnúť na túto strašnú dejinnú kapitolu, „lebo tí, čo sa nevedia poučiť z histórie, sú nútení si ju zopakovať!“

Marián GEŠPER

Marián TKÁČ

predseda Matice slovenskej

Postarať sa o seba

Prechod od dosť pohodlného solidárneho kolektivismu k neúprosnému individualizmu sa dal odročiť, no nemožno ho preskočiť a ani obísť, vyhnúť sa mu vo svete, ktorý žijeme. Hej, ktorý sme si „vyštrngali“ na novembrových námestiach. Tým, že sa náš štát celkom liberalisticky zbavil podnikov, a to aj zlatých nosníc, tým, že zásadne znížil daňové zaťaženie podnikov (a tie niekedy aj nezdanené zisky vyvážajú za naše hranice), ale aj tým, že nefungujú nástroje „proti zlodejom“, nemá dostatok peňazí vlastne na nič. A na prvom mieste na kultúru. Aj inak chvályhodná snaha ministerstva kultúry o presadenie Stratégie kultúry Slovenskej republiky na roky 2013 – 2020 naráža na nedostatok peňazí.

A peniaze? Na svete je ich neuveriteľne veľa, dokonca nadbytok, akurát že slúžia na úplne iné veci, nie na uľahčovanie života, na podporu výmeny, teda obchodu, a už vôbec nie na rozvoj „akejsi“ kultúry. Väčšine ľudstva dnes život sťažujú. Lebo ich niet, a až 98 percent z nich slúži na virtuálne hry s derivátmi peňazí, na uzatváranie stávkov na vzostup a pád kurzov mien, na virtuálne obchody. Nie, nie my mali zo Slovenska, ale veľkí z Európy a zo sveta musia prísť s riešeniami.

Pre nás je nateraz záver jednoznačný: musíme sa postarať o seba. A to kultúra ako celok, ale aj Matica slovenská, osobitná kultúrno-spoločenská ustanovizeň upravená zákonom. Platí to pre pracovníkov v kultúre a tiež pre zamestnancov Matice slovenskej. Všetkých – odhora až dolu.

A sme nútení začať sa „starať o seba“ neodkladne. Musíme hľadať a nachádzať riešenia, ako zabezpečiť úlohu, cieľ a zákonom vymedzené funkcie a poslanie Matice v rámci tých možností, ktoré máme. Fakt, že možností nie je mnoho, musí nás všetkých pohnúť k odvážnym činom. Teraz je čas nepýtať sa, čo dáva Matica nám, ale čo jej dávame my.

OPRAVA

V Slovenských národných novinách č. 3/2014 sme na strane 11 v článku Zrkadlenie očaruje milovníkov umenia nesprávne uviedli, že jeho autorom je Pavol Mihál. Autorom príspevku a fotografie je Helena Rusnáková. Obidvom autorom a čitateľom sa ospravedľujeme.

Tradičná súťaž sa každoročne teší veľkej popularite Šaliansky Matko 2014 v Bardejove

Dušan PRIBULA - Foto: archiv

V Okresnej knižnici Dávida Gutgesela v Bardejove sa 23. januára 2014 v dopoludňajších hodinách zišli víťazi školských kôl v prednese slovenských povestí J. C. Hronského pod názvom Šaliansky Matko 2014. Organizátormi obvodného kola boli Okresná rada Matice slovenskej a Oblastné pracovisko MS v Bardejove, mesto Bardejov – odd. školstva a TK a Školský úrad Bardejov, obec Sveržov – školský úrad, Hornošarišské osvetové stredisko v Bardejove, CVC Bardejov a Okresná knižnica Dávida Gutgesela v Bardejove.

Obvodné kolo sa po ôsmkrát organizovalo v priestoroch detského oddelenia, hudobného oddelenia a v čítárni okresnej knižnice. Zapojilo sa doň celkom sedemnást základných škôl – Marhaň; Hažlín; Kurima; Osikov; Hertník; Šiba; Zborov; Sveržov; Malcov; Kružľov; Lukov; ZŠ Komenského 23, Bardejov; ZŠ B. Krpelca, Bardejov; ZŠ s MŠ Pod Vinbargom, Bardejov; ZŠ Nám. arm. gen. L. Svobodu 16, ZŠ Pod papierňou, Bardejov; CZŠ Jiráskova 5, Bardejov. Súťažilo tridsaťdva žiakov v troch kategóriách.

V troch porotách zasadli Jana Velgosová, Mária Chalupková, Jozefína Šuťáková, Juraj Bochna, Janette Lišivková, Alžbeta Kutáňová, Tatiana Bartošová, Anna Nováková a Anna Mydlová.

Výsledková listina

1. kategória: žiaci 2. – 3. ročníka

1. miesto: Sofia Chovancová, ZŠ s MŠ Pod Vinbargom 1, Bardejov
2. miesto: Viktória Knapová, ZŠ Sveržov
3. miesto: Petra Golecová, CZŠ Jiráskova 5, Bardejov
Cena poroty: Natália Dvorščáková, ZŠ s MŠ Zborov

2. kategória: žiaci 4. – 5. ročníka

1. miesto: Šimon Chanáth, ZŠ Kružľov
2. miesto: Alena Paľová, ZŠ Kurima
3. miesto: Viktória Kufková, CZŠ Jiráskova 5, Bardejov
Cena poroty: Radka Katreničová, ZŠ Osikov

3. kategória: žiaci 6. – 7. ročníka

1. miesto: Lukáš Magda, ZŠ arm. gen. L. Svobodu 16, Bardejov

2. miesto: Gréta Kolcunová, ZŠ Kružľov

3. miesto: Soňa Ildžová, CZŠ Jiráskova 5, Bardejov
Cena poroty: Karin Kapsdorferová, ZŠ Komenského, Bardejov

Na Obvodnom kole sa zúčastnilo 32 žiakov, z toho v 1. kategórii 8 žiakov 2. – 3. ročníka; v 2. kategórii 14 žiakov 4. – 5. ročníka; v 3. kategórii 10 žiakov 6. – 7. ročníka. Do krajského kola postúpili víťazi obvodného kola:

1. kategória: Sofia Chovancová, ZŠ s MŠ Pod Vinbargom 1, Bardejov
2. kategória: Šimon Chanáth, ZŠ Kružľov

3. kategória: Lukáš Magda, ZŠ arm. gen. L. Svobodu 16, Bardejov

Štefan Leonard Kostelničák, Anna Kostelničáková: Čaro ornamentu

Už v druhom vydaní prinášame objavnú, bohatu ilustrovanú publikáciu o zakladateľovi slovenskej ornamentiky, ktorého dielo zdobí napríklad aj originálny významný historický dokument (Pittsburská dohoda, Martinská deklarácia). Š. L. Kostelničák bol originálnym umelcom, ktorý svojou tvorbou siahol až na zabudnutý prah slovenského výtvarného čítania – ornamentiky.

Z KNIŽNEJ PONUKY VMS

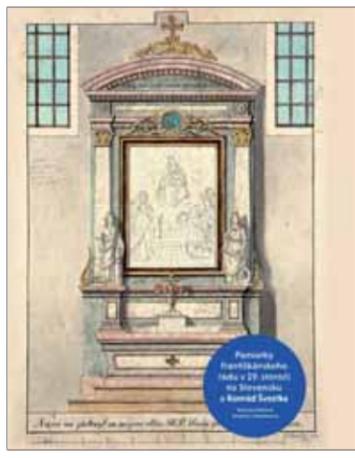

WWW.VYDAVATEL.SK

043/490 68 72

objednavky@vydavatel.sk

Vydavateľstvo Matice slovenskej tvorivo nadväzuje na vyše 140-ročnú tradíciu vydavateľskej činnosti Matice slovenskej. Okrem celej škály vydání Matice slovenskej tu nájdete pestrý sortiment z produkcie iných vydavateľstiev na Slovensku i v Českej republike.

Katarína Beňová – Katarína Chmelinová: Pamiatky františkánskeho rádu v 19. storočí na Slovensku a Konrád Švestka
Žalostne málo vieme o architektonických a umeleckých skvostoch okolo nás! A ani tí, ktorí v nádherne zdobených kostoloch žasnú nad vzácnou freskovou výzdobou, netušia, kto je jej autorom. V našej publikácii vystupuje z anonymity jeden z najvýraznejších sakrálnych umelcov 19. storočia, františkánsky maliar, sochár a reštaurátor Konrád Švestka (Schwestka).

PRIPOMÍNAME SI

7. februára

– pred dvadsiatimi rokmi navždy opustila javisko života spoluzakladateľka Slovenského komorného divadla v Martine Naďa Hejná (1906 – 1994)

8. februára

– pred 350 rokmi zomrel básnik Peter Benický (asi 1606 – 1664), ktorý svoju poéziu písal v trnavskom nárečí, bohato využíval príslovia a porekadlá a bol aj členom uhorskej delegácie u tureckého sultána v Istanbulu

– 165 rokov od narodenia redaktora matičných periodík, publicistu, organizátora spolku a knižnič Andreja Sokolíka (1849 – 1912)

– 135 rokov uplynulo, čo sa narodil slovenský sochár obdobia secesie Alojz Riegele (1879 – 1940); vytvoril náhrobník Petra Pázmaňa v Bratislavskom Dóme, pomník maďarského dramatika Madácha v Dolnej Strehovej, sochy na priečelí radnice v Prievoze, reliéf v šaštínskej bazilike a i.

9. februára

– sto rokov od narodenia literárneho vedca Mikuláša Bakoša (1914 – 1972)

– veterinárna veda si pripomína storočnicu slovenského parazitológa, prvého rektora košickej Univerzity veterinárneho lekárstva Jána Hovorku (1914 – 2001)

– pred 85 rokmi bola na Slovensku arktická zima, v okolí Zvolena klesala teplota vo februári 1929 pod mínus 40 stupňov

11. februára

– pred 290 rokmi zomrel maliar Jakub Bogdan (1640 – 1724), ktorý sa zamlada odšťahoval s rodičmi z Prešova do Nemecka, ako tridsaťročný pracoval pri anglickom kráľovskom dvore, maľoval princa Viliama Oranžského, kráľa Viliama III. a jeho manželku Máriu, kráľovnú Annu a obrazy do ich komnát; sú majetkom britskej koruny

– sto rokov, čo v srbskej Starej Pazove umrel autor cestopisov Vladimír Hurban (1850 – 1914), syn Jozefa Miloslava Hurbana, otec dramatika V. Hurbana Vladimírova

– pred 75 rokmi umrela zakladateľka ženského hnutia na Slovensku, spisovateľka a matičná redaktorka Elena Maróthy-Šoltéssová (1855 – 1939)

– dvadsať rokov, čo umrel umelecký historik a pamiatkar Dr. Ladislav Šášky (1926 – 1994)

– 75 rokov sa doživa literárny vedec a politik Rudolf Chmel

– 55 rokov oslaví sudca Ústavného súdu SR Peter Brňák

12. februára

– osemdesiatin by sa dožil azda najznámejší slovenský horolezec Jozef Psoťka, ktorý v roku 1984 so Zoltánom Demjánom dosiahol Mont Everest, pri zostupe však zahynul

13. februára

– v roku 1894 (pred 120 rokmi) bratom Lumiérovcom vo Francúzsku patentovali kinematograf; filmová éra sa začala

– storočnica slovenskej prozaičky a prekladateľky Kataríny Lazarovej (1914 – 1995); pripomeňme si jej prózy Vdovské domy, Povest' o snežnom človekovi, sériu detektívok a preklady z nemeckej a zo španielskej literatúry

(jč)

Týždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., IČO 00 179 027, IČO 36 418 404. Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupcovia šéfredaktora Michal BADÍN a Emil SE-MANCO. Sídlo: P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535, 40 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filiálna redakcia: Grösslingová 23, 812 51 Bratislava. Tel: 02/ 52 96 57 52. Administrácia: Matica slovenská, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535. Tlač Ultra print, Bratislava. Rozširuje PNS, Mediaprint Kapa a redakcia. Redakčná rada: Marián TKÁČ, Ján ČOMAJ, Ján JANKOVIČ, Jaroslav CHOVAŇEC, Drahošlav MACHALA, Jozef ŠIMONOVIC. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j.1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranična.tlac@slopost.sk. Ročné predplatné 26 €, v ČR 530 Kč + 460 Kč poštovné, Európa 100€, ostatný svet 180USD. Neobjednané rukopisy a fotografie nevraciam. MIČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.